

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Hariduskorralduse õppekava

Kätlin Poopuu

HUUMORI KASUTAMINE TÄISKASVANUTE
OHUTUSTEEMALISTEL KOOLITUSTEL KOOLITAJATE
HINNANGUTE ALUSEL

magistritöö

Juhendaja: Mari Karm, PhD

Läbiv pealkiri: Huumori kasutamine koolitustel

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Mari Karm, PhD

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Piret Luik (PhD)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähtekohad.....	6
1.1 Täiskasvanute koolitaja pädevused	6
1.2 Huumori mõiste ja olemus.....	8
1.2.1 Huumori mõiste.	8
1.2.2 Huumori kasutamise eesmärgid koolitustel.	9
1.2.3 Erinevate huumoriga seotud võtete kasutamine koolitustel.....	14
1.2.4 Huumori kasutamise riskid koolitustel	15
1.2.5 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	17
2. Metoodika.....	17
2.1 Valim.....	17
2.2 Andmekogumine	18
2.3 Protseduur	18
2.4 Töö usaldusväarsus	20
3. Tulemused ja arutelu	20
3.1 Täiskasvanute koolitajate pädevused ohutusteemalisi koolitusi tegevate koolitajate hinnangutel.....	20
3.2 Huumori mõiste ohutusteemalisi koolitusi tegevate koolitajate intervjuudes	23
3.3 Huumori kasutamise eesmärgid ohutusteemalistel koolitustel	24
3.4 Huumori kasutamise võtted ohutusteemalistel koolitustel.....	30
3.5 Huumori kasutamise riskid ohutusteemalistel koolitustel	31
3.6 Huumori kasutamise õppimine	33
3.7 Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus	35
Kokkuvõte	36
Summary	37

Tänuõnad	38
Autorsuse kinnitus.....	39
Kasutatud kirjandus.....	40
LISA 1	

Sissejuhatus

Ohutusalase ennetustööga tuleb tegeleda järjepidevalt kuna enamasti ei ole inimesed valmis tõsiasjaks, et nende endi või lähedastega võib õnnetus juhtuda. Inimestele ennetusalase teabe edastamiseks on mitu erinevat viisi: nõustamine, teavitamine ning koolitamine.

Mitmed uurimused näitavad, et koolitused on kõige otstarbekam viis, kuidas ohutusalast teavet inimesteni viia (Diekman, Stewart, Teh, & Ballesteros, 2010). Eestis on ennetustöö alastes tegevustes peamine rõhk erinevate sihtrühmade koolitustel, näiteks Päästeameti Ennetustöö büroo koolitas 2012. aastal tule - ja veeohutusalaselt 9337 täiskasvanud inimest (Päästeamet, 2013).

Scheerer (2010) tõdeb oma artiklis, et mõnikord alahinnatakse tuleohutuskoolitusi, seda põhjusel, et raske on mõõta koolituste tõhusust. Samas leiab Scheerer (2010), et ohtude ennetamine on üks kõige efektiivsemaid ning edukamaid viise, kuidas tagada turvalisust ühiskonnas.

Koolituse eesmärkide saavutamiseks on oluline, kuidas kaasata õppijaid õpiprotsessi. Etti (2010) osutab oma uurimuses, et oluline on leida vastus küsimustele, kuidas õpetada inimestele midagi, mida nad ei taha õppida ja kuidas panna nad tegema midagi, mida nad ei taha teha? Samas leiabki uurija, et kuulajateni vajaliku info viimiseks võib selle siduda huumoriga, et tekiks meeldiv õhkkond ning teavet oleks lihtsam vastu võtta. Auditooriumis edastatava info esitusviis mõjutab suhtekliimat ja kliima omakorda teabe omandamist (Garner, 2006; Gullickson, 2011). Täiskasvanute koolitajalt eeldatakse, et ta oskab luua õpikeskkonna, kus tekivad arutelud ning diskussioon, mille tulemusena on õppijad rohkem kaasatud ja mõtetega kohal (Tisdell, Taylor, & Forte, 2013). Antud uurimuse autor toetudes oma kogemusele teab, kui raske on kaasata täisealisi inimesi koolitustesse. Üheks kaasamiseetodiks võib olla huumori kasutamine auditooriumis.

Uurijad on leidnud, et koolitajad, kes kasutavad oma koolitustel huumorit, on kõrgelt hinnatud oma kolleegide kui ka õpilaste poolt (Garner, 2006) ning, et huumor tõhustab õppimist (Azizinezhad & Hashemi, 2011). Siseministeeriumi tellitud Fookusgrupiuuring tuleohutusest, kus olid uuritavateks Eestis elavad täiskasvanud mehed ja naised, tõi välja, et läbi huumori jääb edastatav sõnum paremini meelde (Fookusgrupiuuring tuleohutusest, 2013).

Huumori kasutamise seosed koolitamisega on olnud paljude teadlaste uurimisobjektiks (Fisher, 1997; Garner 2006; Hativa, 2001; James, 2004; Ziv, 1987), kuid vähem on uuritud koolitajate arvamusi huumori kasutamise kohta.

Huumori kasutamisel koolitustel on mitmeid positiivseid aspekte, ent samas võib huumori kasutamisel olla ka erinevaid riske, näiteks koolitaja liigne huumori kasutamine või kellegi kindla inimese kulul nalja tegemine (Azizinezhad & Hashemi, 2011; Baid & Lambert, 2010; Bergen, 2008; Feagai, 2011; Hativa, 2001; Huss, 2008).

Seega on oluline uurimisprobleem, kuidas suhtuvad huumori kasutamisse ohutusteamade käsitlemisel koolitusi läbiviivad koolitajad ning kuidas nad kirjeldavad huumori kasutamist oma koolitustel.

Käesoleva töö teoreetilises osas käsitletakse täiskasvanute koolitajate pädevusi ja isiksuse omadusi, antakse ülevaade huumori mõistest, kasutamise eesmärkidest ning negatiivsetest ja positiivsetest aspektidest lähtuvalt täiskasvanukoolitusest. Töö empiirilises osas analüüsitakse ohutuskoostituti tegevate koolitajate hinnanguid huumori kasutamisele.

1. Teoreetilised lähtekohad

Antud peatükis antakse ülevaade täiskasvanute koolitajate pädevustest, huumori definitsioonist ja selle kasutamise eesmärkidest koolitustel ning huumori kasutamise negatiivsetest ja positiivsetest aspektidest.

1.1 Täiskasvanute koolitaja pädevused

Täiskasvanute koolitamisega tegelev inimene vajab erinevaid oskusi ja omadusi. Täiskasvanute koolitaja kutsestandardi (2011) järgi peab täiskasvanute koolitaja oskama luua positiivset õpikeskkonda ning õpimotivatsiooni. Koolitamise keerukuse põhjuseks on see, et täiskasvanud õppijad on erineva vanuse, tausta, sotsiaalsete oskuste, haridusega. Tihti peale on täiskasvanutel välja kujunenud oma teadmiste süsteem, arvamused, hoiakud ning väärtushinnangud, mille nad toovad kaasa auditooriumi (Täiskasvanute koolitaja ..., 2011).

Selleks, et mõista täiskasvanute koolitamise eripära, on oluline mõista ja aru saada, mis eristab täiskasvanud õppijat nooremast õppijast. *Täiskasvanud õppija* on 18 aastane või vanem inimene, kes vastutab ise oma elu korraldamise eest (Koehler, Mulloy, & Terdy, 1992) ning kes peale kooliskäimise ka veel töötab (Roosalu, 2010). Pagas, millega täiskasvanud tulevad õppima, on see, millega täiskasvanute koolitajad peavad ilmingimata arvestama. Paljudel täiskasvanutel on halvad kogemused eelnevate koolitustega, sellepärast peavadki koolitajad suutma tagada meeldiva ja rahulduspakkuva õhkkonna (Koehler, Mulloy, & Terdy, 1992).

Knowles (1980) defineerib täiskasvanuharidust kui protsessi, kus täiskasvanud omandavad uusi teadmisi, oskusi, suhtumist, kinnistavad olemasolevaid teadmisi läbi täiskasvanutele sobivate õppemeetodite. Veel toob uurija välja, et täiskasvanute koolitaja peab kasutama selliseid õpetamise meetodeid, et teda tahetakse kuulata. Galbraith (2004) lisab, et täiskasvanute koolitaja peab olema suuteline oma tööd reflekteerima, otsustamaks, kas tema poolt kasutatavad meetodid on tulemuslikud ja kas need mõjuvad positiivselt.

Kõige tähtsam, millega täiskasvanute koolitaja peab arvestama, on tema õppijate taust: elukogemus, vanus, haridustase, lootused ning eesmärgid. Pannes oma aega ja raha koolitusele, tahavad täiskasvanud oma koolitusi nautida. Lisaks soovitakse, et koolitaja oleks väga kompetentne ja oskaks erinevaid meetodeid õppetöös kasutada (Daines, Daines, & Graham, 1992; Koehler, Mulloy, & Terdy, 1992; Phipps, Prieto, & Ndinguri, 2013). Galbraith (2004) soovib oma käsiraamatus, et see inimene, kes soovib olla võimalikult hea

täiskasvanute koolitaja, peab olema ajaga kaasaskäiv ja tegelema igakülgse enesetäiendamise ja loov. Ta leiab, et õpetamine ei ole ainult harjutuste tegemine ja raamatu avamine. Miller (1987) kirjutab oma uurimuses, et kõige paremini toimub õppimine siis, kui õpilane on mõtetega oma tegevuse juures ning selleks, et siduda õpetatav teema ja emotsioonid on koolitajatel võimalus kasutada erinevaid õpetamismeetodeid.

Koolitajad läbi aegade on proovinud otsida viise, kuidas koolituse sisu muuta õpilastele vastuvõetavaks ja huvitavaks. Selleks, et täiskasvanud inimesel oleks soov ja tahe osaleda koolitustel, peab ta olema piisavalt motiveeritud (Phipps, Prieto, & Ndinguri 2013). Wiesman (2012) aga leiab, et motivatsiooni koolitustel osaleda tõstab huumori kasutamine tõstab õpilaste motivatsiooni osaleda koolitustel. On leitud, et tähtsal kohal on see, mil viisil uut infot edastatakse (Panyanunt, 1997). Koolitaja ei pea olema komödiant, kuid huumor koos aktiivsete õppemeetoditega suurendab kuulajate huvi ja kaasamist (Boerman-Cornell, 1999; Deiter, 2000). Paljudel koolitajatel on välja kujunenud omad strateegiad, kuidas õpilasi naerma õhutada: naljad, sõnamängud, mõistatused (Azizinezhad & Hashemi, 2011).

Koolitaja, kes kasutab oma koolitustel huumorit on positiivse ellusuhtumisega, lahke, vastutulelik ja oskab kaasata koolitatavaid õppetegevusse. Efektiivset koolitajat on iseloomustatud peamiselt kahe omadussõnaga: õnnelik ja positiivne. Huumorimeelega koolitaja suudab tekitada hea ja positiivse atmosfääri (Delaney, Johnson, Johnson, & Treslan, 2010) ning vähendab koolitatavate hirmu küsida küsimusi, osaleda aruteludes ning positiivse asjana toodi välja, et koolitaja, kes kasutab huumorit oma koolitustes julgustab oma sellise käitumisega osalejaid kaasa töötama (Miller, 1987) ning tekitab koolitatavates turvatunde (Daines, Daines, & Graham, 1992).

Uurimuses, kus uuriti efektiivse ja ebaefektiivsete õpetajate karakteristikuid, toodi 90 tegevõpetaja vastustest välja, et efektiivne õpetaja on soe, sõbralik ja hooliv, ning üheks oskuseks on väga hea õpikeskkonna loomise oskus. Motiveeriv õpetaja oskab organiseerida oma loenguid selliselt, et ei oleks igav (Walls, Nardi, Minden, & Hoffman, 2002). Malikow (2006) uuris 400 õpilase hinnangu põhjal, milline on efektiivne õpetaja ning õpilased hindasid kõige kõrgemalt õppejõu oskust esitada väljakutseid ja selle järel huumorisoone olemasolu. Huvitava fakti tõid uurimuses välja Bryant, Comisky ja Zillmann (1979), kes leidsid, et meessoost koolitajad kasutavad tunduvalt rohkem huumorit oma loengutes kui naissoost koolitajad.

Täiskasvanuid koolitades peab koolitaja olema teadlik täiskasvanud õppija eripärast ning sellest lähtuvalt saab alles üles ehitada oma koolitused ning valida sobivad õppemeetodid.

1.2 Huumori mõiste ja olemus

1.2.1 Huumori mõiste.

Läbi aegade on teadlased proovinud lahti mõtestada huumori mõistet (Cooper, 2008; Laineste, 2003), kuid siiani ei ole leitud ühist definitsiooni. Eesti õigekeelsussõnaraamat (2013) defineerib huumorit kui heatahtlikku nalja või heatahtlikku - naljatlevat suhtumist. Eesti keele seletav sõnaraamat (2009) ütleb, et huumor on heasoovlik naljatlevalt pilkav suhtumine kellessegi ning toob veel välja, et huumor on koomiliste elunähtuste, inimlike puuduste ja nõrkuste lõbus ja heatahtlik naeruvääristamine. Nali on aga mingi lõbus lugu või vemp, mingi erakorraline sündmus või olukord, mis ajab naerma.

Paljud autorid on jõudnud ühisele järeldusele, et huumor on mitmetahuline ning hõlmab väga palju erinevaid sotsiaalseid (Elliot, 2013; Lynch, 2002; Martin, 2007), psühholoogilisi, tunnetuslikke aspekte (Hativa, 2001) ning koosneb väga paljudest erinevatest liikidest (Romero & Cruthirds, 2006). Martin (2007) tuli oma uurimuse käigus järeldusele, et kui inimene ütleb või teeb midagi naljakat, pannes sellega teisi enda ümber naerma ning luues meeldiva õhkkonna, siis seda võibki nimetada huumoriks. Huumor on meie igapäevaelu lahutamatu osa (Whisonant, 1998), kas siis tehes nalja või saades ise mõne hea nalja osaliseks (Barney & Christenson, 2013).

Tuuakse välja, et lisaks sellisele positiivsele huumorile on ka huumori liike, mis pole nii heatahtlik, näiteks satiir, irooniline huumor, must huumor (Poirier & Wilhelm, 2014; Wanzer, Frymer, Wojtaszyk, & Smith, 2006). Sarkasmi, iroonilise huumori ja musta huumori kasutamisega koolitustel tuleb olla väga ettevaatlik, sest sellise huumori kasutamine võib kaasa tuua halvustava suhtumise lektorisse ning koolitatavad võivad tunda ennast solvatuna (Wanzer et al., 2006).

Mitmel erineval huumori liigil (veiderdamine, nali, satiir, sarkasm ja teravmeelsus) peatub ka Lehtsaar oma 2010. aastal ilmunud raamatus „Õppejõudude sotsiaalsed ja kommunikatiivsed oskused“. Autor leiab, et veiderdamine väljendub ennekõike klounilikkuses, ekstravagantsuses ja rõhutatud püüdes näida naljakas. Tavaliselt veidrikke tõsiselt ei võeta. Nende huumor sünnitab sageli pahameelt, seda tajutakse kui midagi

mittetegelikku, segavat, näotut. Samas leiab ta, et nali on midagi, mis taotleb naeru. Nalja sisu on rõhutada mitte tõsiselt võetavust, suhtelisust, tavapäratust, varjatut. Nali võib olla nii süütu ja heatahtlik kui ka lõikav ja kuri. Viimastel puhkudel räägitakse satiirist, kui kitsaskohtade ja puudujääkide tõgamisest või sarkasmist, mis püüab õelutsedes teist haavata, kaaslasele haiget teha (Lehtsaar, 2010).

Antud magistritöös käsitletakse huumorit samas tähenduses, kui heatahtlikku nalja või heatahtlikku - naljatlevat suhtumist (Eesti õigekeelsussõnaraamat, 2013).

1.2.2 Huumori kasutamise eesmärgid koolitustel.

Õppetöös on huumori kasutamisel mitmed plussid (Barney & Christenson, 2013), aidates õpilastel paremini teemast aru saada ja keskenduda, hajutades stressi ja viha ning luues positiivse suhte oma ülesannete ja õpetajaga ning vähendades ärevust (Baid, Lambert 2010). Huumori kasutamine koolitustel ning naeru positiivne mõju õppeprotsessile on olnud teadlaste huviorbiidis juba väga pikka aega (Baid, Lambert, 2010; Bryant, Comisky, & Zillmann, 1979; Chauvet & Hofmeyer, 2007; James, 2004). Huumori ja naeru kasutamine parandab meie üldist heaolu ja tervist, tugevdab sotsiaalseid sidemeid ja suhteid, soodustab suhtlemist ning üldist vastupidavust ja toimetulekut (Chauvet & Hofmeyer, 2007; Hativa, 2001). Kindel on see, et nalja kasutamine koolitustes peab olema väga läbi mõeldud ja sobima käsitletava teemaga, alles siis on huumori kasutamine efektiivne. Huumor peab olema vastuvõetav kõigile ning lisaks peab olema tehtav nali sõbralik ja positiivne (Baid, Lambert, 2010).

Huss (2008) toob oma töös välja, et koolitajad mõõdavad huumori kasutamise efektiivsust sellega, kui palju see edendab õppimist. Huumori kasutamine klassiruumis suurendab ühtekuuluvustunnet (Huss, 2008) ning paneb õpilasi rohkem kaasa mõtlema (Bergen, 2008).

Koolis tehtud uurimuste põhjal võib välja tuua, et naerul on väga suur roll inimeste tervisele ning samas näitavad erinevad uurimused, et huumori kasutamine õppetöös võib teha imesid. Uurijad oma töödes toovad välja, et nalja kasutamine suurendab motivatsiooni ja hoiab üleval õpilaste huvi teema vastu. Samas toovad nad välja, et igasugune huumor ka ei aita, see peab olema väga läbi mõeldud ja eesmärgipäraselt kasutatud. Huumori kasutamine aitab õpilastel üle saada ärevusest ja stressist ning aitab paremini vastu võtta õpitud (Azizinezhad, Hashemi, 2011; Lovorn, 2008; Wiesman, 2012). Boerman-Cornell (1999)

kirjutab oma pikaajase õpetaja kogemuse põhjal, et huumoril on tegelikult väga suur roll õpetaja igapäevatoos. Lisades, et huumori kasutamine muudab õpilaste suhtumist, käitumist ja on ka tervisele kasulik.

Erinevad autorid (Chauvet & Hofmeyer, 2007; Delaney et al., 2010; Garner, 2006; Gorham & Christophel, 1990; Hativa, 2001; Minchew, 2001) on leidnud, et huumorit kasutatakse koolitustel järgnevatel eesmärkidel:

- aitab kaasa heale atmosfäärile;
- muudab inimesed vabamaks;
- parandab suhteid koolitaja ja koolitatava vahel;
- aitab luua positiivse õpikeskkonna;
- pakub rahulolu;
- muudab koolitaja inimlikumaks;
- alandab stressi ja kiirendab õpiprotsessi;
- juba läbitud teemade värskendamiseks.

Huumorit on hea kasutada kontakti ja ühtsustunde loomiseks ning aitab üle saada esialgsest ärevusest, mille toob kaasa võõra auditooriumi ette minek (Strong, 2013). Torok, McMorris ja Lin (2004) leiavad, et õpetamine üleüldse on väga vastutusrikas töö ning auditooriumid, kellele tuleb loenguid anda võivad olla väga suured. Sellest tulenevalt võib raskeks kujuneda kuulajate tähelepanu ülevaheldamine. Autorid tõdevad, et koolitaja ülesanne on teha loengud piisavalt huvitavaks, et koolitatavad tahaksid kuulata ja õppida. Võttes appi huumori, suudavad koolitajad muuta loengud palju nauditavamaks.

Huumori kasutamine koolitustel muudab loengu lõbusamaks ja huvitavamaks ning lisaks paneb huumori kasutamine koolitustel koolitatavad rohkem kuulama. Samas uurimuses tuuakse välja, et kui loengupidaja kasutab huumorit, siis see julgustab kuulajaid rohkem arutlema ja julgetakse esitada küsimusi (Minchew, 2001).

Kahjuks ei võta koolitajad huumorit, kui ühte väga head vahendit, millega ilmestada oma koolitust (Zabalbeascoa, 2005). James (2004) kirjutab oma arvamuskirjanduses, et õpetajad peaksid hakkama õppima, kuidas huumorit koolitustel oma kasuks pöörata.

Mõnedki koolitajad tahaksid kasutada huumorit oma koolitustel, aga ei julge seda teha või arvavad, et nad ei ole piisavalt hea huumorisooniga. Paljude koolitajate jaoks on huumori kasutamine oma loengutes sobimatu ning koolitajad on arvamusel, et selline käitumisviis ei sobi nende koolitusmeetoditega (Hativa, 2001). Koolitajad võivad hoiduda huumori kasutamisest, kuna kardavad naeruvääristada enda poolt õpetatavat teemat ning iseennast.

Sarnase mõtte ütleb välja Minchew (2001), kelle uurimusest tuleb välja, et paljud koolitajad leiavad, et nemad ei pea lõbustama kuulajaid, vaid hoopis õpetama. Ka Garner (2006) jõuab oma töös järeldusele, et paljud õpetajad hindavad oma õpetatavat teemat liiga tõsiseks, selle jaoks, et hakata loengus nalja tegema. Minchew (2001) seevastu küsib oma uurimuses, et kas õppimine peab olema alati igav?

Kuna ohutusteemade õpetamisel käsitletakse väga kurba statistikat ning räägitakse palju õnnetustes hukkunutest, siis selleks, et vähendada stressi teket ja ärevust kuulajates, oleks hea kasutada huumorit (Ziegler, 1998).

Jamesi (2004) sõnul on vähe neid koolitajaid, kes tahavad oma loengutes kasutada huumorit, sest see nõuab ettevalmistamist ja läbimõtlemist. Kuid samas leiab autor, et koolitajad peaksid õppima, kuidas pöörata huumori kasutamine oma kasuks, sest huumori õigel kasutamisel võivad nii õpetaja kui õpilased. Mitmed autorid pööravad tähelepanu sellele, et huumori kasutamist saab vajadusel õppida ning annavad ka soovitusi, kuidas seda teha. Hellman (2007) tõstatab oma töös üheks küsimuseks, et kas tõsiste teemade käsitlemisel võiks huumorit kasutada? Autor leiab, et täiskasvanute koolitamisel on huumor üks kõige olulisemaid abivahendeid. Oma artikli kokkuvõtteks, annab autor näpunäiteid, kuidas edastada head nalja:

- jää iseendaks – huumor peaks tulema loomulikult ja kunagi ei tohiks naerda ise oma naljade peale;
- õige aeg ja koht – nalja tegemisega ei tohi kedagi riivata ja ei tohi ka üle pingutada;
- poliitiliselt korrektne - peab tundma oma sihtrühma;
- kuula teiste nalju;
- õpi teistelt.

Selle jaoks, et koolitajad hakkaksid kasutama oma loengutes rohkem huumorit oleks neil Hativa (2001) järgi vaja:

- luua endale andmebaas erinevatest huumori liikidest;
- kategoriseerida ja kohandada kindlad naljad kindlateks olukordadeks;
- kindlasti on vaja harjutada nalja tegemist.

Boerman-Cornell (1999) lisab eeltoodule veel, et huumori kasutamist on hea õppida oma kolleegide pealt, sest siis on teada, milline nali töötab ja milline mitte. Oma kolleegidelt õppimisele lisaks leiab Deiter (2000) allikaid, kust ammutada teadmisi: televisioon, raadio, internet, ajalehed, ajakirjad ning oma õpilastelt õppimine. Hellman (2007) ütleb, et esimese sammuna tuleks kasutada sellist huumorit või nalja, mis sobib sinule ja sinu kuulajatele ning

jälgides auditooriumi reaktsiooni saad juba järeldada, kas see oli sobilik või mitte. Kindlat reeglit või seaduspärasust ei ole – mis sobib ühele ei pruugi sobida teisele.

Huumori kasutamist õppetöös on uuritud paljude autorite poolt kasutades erinevaid uurimismeetodeid. Eelnevalt on uuritud, miks ja millist huumorit koolitajad kasutavad oma loengutes (Ivy, 2013; Torok, McMorris, & Lin, 2004), huumori positiivsest mõjust koolitavatele (Hellman, 2007; Kher, Molstad, & Donahue, 1999), huumori kasutamist veebipõhistel kursustel (Goldsmith, 2001; James, 2004; Narula, Chaudhary, Narula, & Narayan, 2011).

Kõik uurimused jõuavad seisukohale, et huumor on väga tähtis suhtlusvahend, kuid seda tuleb kasutada õigel ajal õiges kohas ning koolitaja peab arvestama, et see, mis on mõnede jaoks meeldiv ja vastuvõetav ei pruugi teistele sobida. Siiski on autorid kõik seisukohal, et huumori kasutamine muudab õhkkonna positiivsemaks, aitab paremini õpitut meelde jätta ja loob head eeldused arutelude tekkeks. Lisaks toovad uurijad välja, et valesti kasutatud huumor võib rikkuda terve koolituse.

Samuti näitavad koolis tehtud uurimused, et huumor kasutamine on igati positiivne ja vajalik. Huss (2008) uuris keskmiselt kõrgemate õpitulemustega koolide õpetajatelt huumori kasutamise seoseid:

- huumor ja kliima auditooriumis - leiti, et huumor loob situatsiooni, kus kuulajad on õnnelikud ja jäävad lektori igat sõna kuulama, oodates, millal sealt jälle midagi huvitavat tuleb;
- huumor ja õpetatav teema – autor, analüüsides uurimuse tulemusi leidis, et koolitajad kasutavad palju naljakaid pilte ja näiteid, et tekiks seosed teooria ja praktika vahel;
- huumor ja stress – mitmed õpetajaid tõid välja, et huumor leevendab stressi kuna koolitavad tunnevad ennast positiivselt ja rahulolevana;
- huumor ja koolitaja usutavus – õpetajad olid eriarvamusel, kuidas mõjutab huumor koolitaja usutavust. Ühelt poolt leiti, et kui koolitaja kasutab õiget ja teemakohast huumorit, siis see ainult suurendab koolitaja usaldusväarsust. Teiselt poolt jällegi õpetajad leidsid, et koolitaja usaldusväarsus kahaneb, sest kuulajatel võib jääda mulje, et läbitav teema ei ole üldse tähtis.

Eestis üldiselt on huumoriuurimisega vähe tegeletud. Paaril viimasel aastal on uuritud huumori ja õpetamisega seotuid teemasid (Pirts, 2013; Pohlak, 2011), huumoriuurimise põhisuundasid (Laineste, 2003), internetikommentaaries äpardunud huumorist (Laineste,

2010), lisaks on Laineste osalenud väga paljudel rahvusvahelistel huumori teemalistel seminaridel.

Huumoriteemalisi uurimusi on tehtud erinevatel elualadel. Näiteks on suhteliselt palju uuritud huumori kasutamist meditsiini- ja õendusõppes. Ziegler (1998) leiab, et huumor annab väga palju juurde meditsiini valdkonnas. Kuna huumor rahustab, ei tekita stressi ja suurendab usaldustunnet, siis on ta asendamatu teraapias, nõustamistegevuses ja patsiendiga suhtlemisel. Struthers (1994) uurib aga, kuidas mõjutab huumor suhet õeks õppijate ja õpetajate vahel. Purtilo, Haddad, Haddad ja Doherty (2012) leiavad, et vahel saab huumoriga kõige paremini lahendada probleeme ja samuti aitab huumor üle saada hirmust. Lisades, et positiivne suhtlus tervishoiutöötaja ja patsiendi vahel julgustab patsienti ennast avama ja oma probleemidest rääkima ning vähendab pinget. Samas leiavad autorid, et õigel ajal ja õige kohas kasutatud huumor on iseenesest juba raviva toimega. Teine grupp uurijaid (Chauvet & Hofmeyer, 2007) on leidnud, et huumori kasutamine õendusõppes aitab õppijatel tulla toime stressiga, mis tekib väga raskelt haigete patsientidega töötades. Baid ja Lambert (2009) uurisid võimalusi, kuidas muuta õendus - ja ämmaemandaõpe nauditavamaks. Kuna õendus - ja ämmaemandaõppe teoreetiline osa ei ole kõige huvitavam, siis Baid ja Lambert (2009) leidsid, et kasutades lõbusaid mängu, huumorit ja aktiivõppe meetodeid võib muuta ka kõige igavama loengu õpilastele huvitavaks.

Eelnevalt on uuritud ka huumori ja võõrkeele õppimise seoseid. Näiteks Azizinezhad ja Hashemi (2011) uurisid, kuidas mõjutab huumori kasutamine võõrkeele õppimist, ning leidsid, et koolitaja poolne huumori kasutamine soodustab vähem sotsiaalsete õpilaste suhtlemist kaasõpilastega ning parema meelega tehakse tööd gruppides.

Kahjuks ei leidu väga palju uurimusi, kus oleks vaatluse alla huumor ja ohutus. Tracy, Myers ja Scott (2006) uurisid, kuidas suhtuvad päästetöötajad, vangivalvurid ja häirekeskuse töötajad huumorisse. Uurijad tulid järeldusele, et sisejulgeoleku alal töötavad inimesed kasutavad huumorit peamiselt selleks, et vältida läbipõlemist ning huumori kasutamine aitab toime tulla igapäevatööga. Uuritavad leidsid, et huumor on häirekeskuse töötajate, päästjate ja vangivalvurite töös hädavajalik ellujäämiseks, kuna nende töö on sageli väga ettearvamatu, traagiline, emotsionaalne ja võib mõjuda kurnavalt. Näiteks peavad päästjad olema iga sekund valmis jooksmas põlevasse majja või olema valmis päästma inimesi liiklusvariidel. Häirekeskuse töötajad peavad tulema toime kliendiga, kes vajab koheselt abi ning on see juures ise paanikas ning vangivalvuritel tuleb hakkama saada väga paljude erinevate inimestega. Kokkuvõtteks selgus uurimusest, et huumor aitab säilitada positiivset

ellusuhtumist, häid suhteid kolleegidega, tunda ennast grupi liikmena ning aitab toime tulla raskete olukordadega, mis võivad tööülesandeid täites ette tulla.

1.2.3 Erinevate huumoriga seotud võtete kasutamine koolitusel

Huumor võib koolitustel ilmned kahel juhul, kas spontaanselt või plaanitult. Spontaanne huumor on kõige levinum just koolitustel ning tavaliselt just väljendub see naljakate kommentaaride ja märkuste kujul. Kui spontaanselt väljenduv huumor ei vaja mingit eeltööd, siis plaanitud huumori kasutamisel tuleb teha eelnevalt ettevalmistusi. See viimane nõuab aga head kujutlusvõimet ja loovust (Hativa, 2001).

Hativa (2001) eristab oma uurimuses kahte liiki huumorit: verbaalne ja mitteverbaalne. Verbaalse huumori alla liigitab autor: naljad anekdoodid, sõnamängud, erinevad naljakad poemid ja ka humoorikad kommentaarid. Mitteverbaalse huumorina näeb Hativa (2001) peamiselt humoorikaid joonistusi ja pilte nagu näiteks multikad, koomiksid, fotod. Lisaks leiab autor, et on olemas ka kolmas liik ehk mitteverbaalse ja verbaalse huumori kombinatsioon, mille alla liigitab autor paroodiad, satiirid, humoorikad sketšid. Peaaegu sarnase liigituse teeb ka Shade (1996), kuid tema toob välja oma raamatus kokku neli huumori liiki:

- kujundlik huumor (*figural humor*) – selle all peamiselt mõeldakse multifilme, koomikseid, karikatuure ;
- verbaalne huumor (*verbal humor*) – siia alla liigitatakse naljad, sõnamängud, mõistatused, satiirid, paroodiad ironilised naljad, teravmeelsused, anekdoodid. Samas leiab Shade (1996), et siia alla kuulub veel väga palju erinevaid huumori liike, aga peamine viis, kuidas seda liiku huumorit kasutatakse, on läbi sõnastuse;
- visuaalne huumor (*visual humor*) – mis sisaldab endas naljakaid ilmeid, miimikat, praktilisi nalju pantomiime ja kõik sellised välised tegevused, mis ajavad inimesed naerma;
- kuuldeline huumor (*auditory humor*) – helid, hääled, kellekski kehastumine ja jäljendamine.

Romero ja Cruthirds (2006) järgi saab liigitada huumori viide kategooriasse, autorid leiavad, et huumor võib olla:

- heasoovlik (*affiliative*)- mille hulka kuuluvad heasüdamlikud praktilised naljad;

- ennast tõstev (*self enhancing*)- inimene, kes kasutab sellist liiki huumorit on positiivse maailmavaatega ning sellist liiki huumorit kasutatakse, et hakkama saada stressiga;
- agressiivne (*agressive*)- siia hulka kuuluvad teisi inimesi kahjustavad naljad ja neid tehakse selleks, et ennast paremini tunda;
- kergelt agressiivne (*mild aggressive*)- siia alla loetakse satiirilised naljad ja kerge tõgamine;
- ennast kahjustav (*self-defeating*)- enda üle naljade tegemine või iseenda naeruvääristamine.

Strong (2013) kirjutab oma artiklis, et õpetajad kasutavad peamiselt naljakaid lugusid, karikatuuridega jaotusmaterjale ning mõni õpetaja kasutab positiivset tõgamist.

Autoid eristavad peamiselt heatahtlikku ja vähem heatahtlikku huumori kasutamist. Uurimustest tuleb välja, et koolitustel võib ette tulla mõlemat liiki, kuid vähem heatahtliku huumori kasutamisega tuleb olla ettevaatlik.

1.2.4 Huumori kasutamise riskid koolitustel

Huumorit valesti kasutades võib see olla solvav ja eesmärgi mitte täitev. Seega tuleb teada, kuidas, millistes olukordades, millal ja mis liiki huumorit võiks kasutada. Valel ajal ja vales kohas kasutatud huumor võib teha pigem kahju kui kasu. Oluline on, et tajutakse erinevust heatahtliku huumori ja vähem heatahtliku huumori vahel. Huumorit tehes tuleks vältida:

- sarkastilist huumorit (Hativa, 2001);
- liigset huumori kasutamist (Strong, 2013);
- kellegi alandamist ja naeruvääristamist (Bergen, 2008).

Huumori kasutamise negatiivse viisina toovad uurijad välja koolitatavate vastu suunatud huumori. Poirier ja Wilhelm (2014) toovad välja negatiivse huumorina sarkasmi, eriti halb on kui see on suunatud koolitatavate vastu. Lei, Cohen ja Russel (2010) leiavad, et huumori kasutamise juures tuleks tähele panna, et koolitaja ei alandaks ja solvaks koolitatavaid. Sama toob välja Huss (2008), kes leiab, et huumor ei tohiks olla auditooriumi solvav.

Minchew (2001) toob oma uurimuses välja ka mõned soovitusel õpetajatele, kes tahavad huumorit oma koolituste ilmestamiseks kasutada:

- kuulajate kulul ei tohi teha halvustavaid nalju;
- ära tee nalja lihtsalt nalja pärast, vaid mingi kindla eesmärgi saavutamiseks;

- kasuta meetodeid, mis paneb õpilased kaasa mõtlema;
- saa oma koolitavatega tuttavaks;
- ole kursis üldiste maailma asjadega;
- ole valmis ka iseenda üle naerma ja tunnistama oma vigu;
- jaga oma läbikukkumisi ja saavutusi koolitavatega;
- julgusta oma kuulajaid;
- kasuta metafoore ja näiteid, et ilmestada oma juttu;
- lase ennast lõdvaks ja naudi.

Huumor ei ole tegelikult mingi imerohi (Feagai, 2011), sest valesti kasutatud huumor võib mõjuda koolitusele negatiivselt (Romero & Cruthirds, 2006). Sobimatuks huumoriks peetakse huumorit, mis on solvav, diskrimineerib või üldiselt kahjustab teist inimest. Huumoriga ei tohiks koolitaja peita oma nõrk kohti, vaid huumor peaks olema koolitaja poolt esitatud selliselt, et see soodustaks õppimist (Chabeli, 2008).

Huumori kasutamise ohtudena toob Huss (2008) oma uurimuses välja koolitaja liigset huumori kasutamist loengutes ning lisaks mainib, et huumor ei tohiks olla auditooriumi solvav ning kokkuvõtteks leiab Huss, et käsitletav teema peab saama eesmärgipäraselt edastatud. Lei, Cohen ja Russel (2010) leiavad samuti, et oluline on, et koolitaja ei kasutaks liigselt huumorit. Liigse huumori kasutamise riskina on välja toodud koolitaja usaldusvääruse kaotust (Huss, 2008; Romero & Cruthirds, 2006).

Kokkuvõtteks leiab Huss (2008), et huumori kasutamisest hoolimata peab käsitletav teema saama eesmärgipäraselt edastatud.

Põhjaliku uurimuse huumori negatiivsete ja positiivsete aspektide kohta klassiruumis, tegid 2006. aastal Wanzer, Frymer, Wojtaszyk ja Smith. Nende uurimuse peamised uurimisküsimused olid: millist õpetajate poolt kasutatud huumorit hindavad õpilased sobivaks ja millist ebasobivaks. Kokku osales uuringus 284 bakalaureuse astme õpilast, kes leidsid 513 klassiruumi mitte sobivat huumori alakategooriat, mis omakorda jagati 4 põhikategooriasse:

- halvustav huumor tudengite suhtes (*disparaging humor: targeting students*);
- halvustav huumor teiste suhtes (*disparaging humor: targeting others*);
- solvav huumor (*offensive humor*);
- eneseirooniline huumor (*self-disparaging humor*)(Wanzer et al., 2006).

Õpilased peavad ebasobivaks järgnevaid nalju:

- vulgaarseid;

- seksistlikke;
- sarkastilisi;
- usulistel teemadel tehtud nalju;
- õpetaja eneseiroonilisi nalju (Wanzer et al., 2006).

Paljud koolitajad on seiskohal, et huumor ei sobi nende teemaga ning teiselt poolt paljud koolitajad lihtsalt kardavad kasutada huumorit, arvates, et see ei sobi nende olemusega kokku (Seidman & Brown, 2013).

Toetudes teooriale võib öelda, et huumor on nagu kahe otsaga mõõk, millel on omad positiivsed ja negatiivsed aspektid. Kasutades huumorit koolitustel, tuleb olla ettevaatlik, et ei kasutataks liigselt huumorit ning ei tohiks kedagi solvata oma naljadega.

1.2.5 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Toetudes magistr töö teoreetilisele osale on uurimustöö eesmärk välja selgitada huumori kasutamine ning sellesse suhtumine täiskasvanute ohutusteemalisi koolitusi läbiviivate koolitajate hinnangutel. Eesmärgist tulenevalt on uurimisküsimusi kolm:

1. Kuidas suhtuvad koolitajad huumori kasutamisse ohutusteemalistel koolitustel.
2. Kuidas kirjeldavad koolitajad huumori kasutamist ohutusteemalistel koolitustel.
3. Kuidas kirjeldavad koolitajad huumori kasutamise eesmäärke, võtteid ja riske ohutusteemalistel koolitustel.

2. Metoodika

2.1 Valim

Magistr töö valimiks on 12 vee- ja tuleohutuskoolituse tegevad koolitajad, kes töötavad koolitajatena asutuses X. Tegemist on eesmärgist lähtuva valimiga nii, et esindatud oleks kõik regioonid (Lääne-, Põhja-, Lõuna, Ida-Eesti). Valimi moodustamise tingimuseks oli, et kõik koolitajad töötavad asutuses X ja tegelevad täiskasvanute ohutusteemaliste ennetavate koolituste korraldamise ja läbiviimisega. Uurimuse läbiviimise oluline printsiip oli, et uuritavad osaleksid uurimuses vabatahtlikult (Laherand, 2008). Kõik intervjueritavad olid meelsasti nõus uurimuses osalema.

Uurimuses osales 12 täiskasvanutele ohutuskoolitusi tegevat koolitajat, neist 4 olid mehed ja 8 naised.

Uuritavate tööstaaž koolitajatena oli väga erinev, varieerudes 1-21 aasta vahel, enamik vastajatest oli töötanud koolitajana 5-10 aastat.

2.2 Andmekogumine

Uurimuse läbiviimiseks kasutas töö autor kvalitatiivset uurimisviisi. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega, mis viidi läbi koolitajatega, kes tegelevad tuleohutus- ja veeohutusteemaliste koolitustega. Intervjuud kasutatakse andmekogumisena, sest teemat on kvalitatiivselt eelnevalt vähe uuritud ning intervjuu annab andmekogumisel võimaluse vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida küsimusi (Hirsijärvi, Remes, & Sajavaara, 2010; Huss, 2008) ning esitada vajadusel täiendavaid ja täpsustavaid küsimusi. Kuna uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada koolitajate hinnangud huumori kasutamisele ohutusteemalistel koolitustel, siis leidis töö autor, et antud andmekogumismeetod on kõige otstarbekam.

Intervjuu küsimused koostati toetudes varasematele huumori teemal läbiviidud uurimustele ning lähtuvalt magistritöö eesmärgist. Intervjuu küsimused olid jaotatud mõtteliselt kolmeks: esimesena küsiti küsimused, mis soodustavad kontakti loomist ning edasi tulid need küsimused, mis puudutavad koolitaja pädevusi ja oskuseid (nt. *Milline peaks see inimene olema, kes koolitab täiskasvanuid inimesi?*) ning kuidas suhtuvad koolitajad huumori kasutamisse ohutusteemalistel koolitustel (nt. *Kirjeldage, millisel eesmärgil Te huumorit kasutate?*). Lõpetuseks küsiti neid küsimusi, mis otseselt puudutavad huumori kasutamist koolitustel (nt. *Millist laadi huumorit Te oma koolitustel kasutate?*). Intervjuu küsimused on lisatud töö lõppu (Lisa 1).

2.3 Protseduur

Intervjueerimise läbiviimiseks, saadeti iga regiooni büroo juhatajale kiri, palvega leida kolm täiskasvanute ohutuskoolitusi tegevat koolitajat, kellega intervjuud läbi viia. Seejärel võeti ühendust kirja teel juba intervjueeritavatega ning lepiti kokku mõlemale poolele sobiv aeg ja koht, kus vestlust läbi viia.

Intervjuu küsimuste testimiseks viidi läbi veebruarikuus pilootintervjuu, milles osales üks koolitaja. Pilootintervjuu järel viidi sisse küsimustesse muudatused. Näiteks lisati juurde

küsimused, mis puudutasid huumori ja ametivormi kasutamise seoseid ning koolitajate pädevusi ja oskusi.

Intervjuudes osalejad said ise valida kohtumiseks sobiliku koha, et tagada positiivsem atmosfäär. Intervjuud on individuaalsed ning uurimuse autor viis need isiklikult läbi. Intervjuud lindistati ning andmekogumise käigus tehti ka mõned märkmed, kuid peamine rõhk pöörati vestlusele, sest aktiivne kuulamine aitab paremini mõista intervjuueeritava poolt öeldut (Woods, 2006).

Intervjuu pikkuseks kujunes keskmiselt üks tund. Intervjuu lõpetuseks said vastajad avaldada arvamust antud teema kohta. Uurija tänas intervjuueeritavaid ning rõhutas, et saadud andmeid kasutatakse ainult uurimuse läbiviimiseks ning neid ei edastata kolmandatele isikutele.

Intervjuud transkribeeriti ja analüüsiti. Andmeanalüüsi meetodina kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivset sisuanalüüsi on hea kasutada juhul, kui on vaja analüüsida tekste ja nendes leiduvaid seaduspärasusi ja esilekerkivaid trende (Grbich, 2013). Andmete analüüsimisel kasutati sisuanalüüsi, kus töö tulemuste esitamise struktuur tekib koodidest tulenevalt (Laherand, 2008; Mayring, 2000).

Uurimuse andmete analüüs algas intervjuude täiemahulisest transkribeerimisest. Transkribeerimisel kasutati erinevaid märke, et paremini mõista intervjuude sisu. Näiteks pauside märkimiseks kasuti punkte ning emotsioonide edastamiseks (naeru/naeratus) lisati intervjuu tekstidele emotikone. Intervjuus osalenute nimed asendati nimetusega Koolitaja ja lõppu lisati intervjuueeritava järjekorra number (*nt. Koolitaja 8*). Seejärel nummerdati tekstis olevad lõigud, näiteks üks lõik sai numbri 8.17, kus number 8 tähendab intervjuueeritud koolitaja järjekorra numbrit ja 17 lõigu numbrit.

Transkribeeritud tekste loeti mitmeid kordi ning erinevatel aegadel, mille tulemusena lisati koode juurde ning mõned koodid sõnastati ümber. Esialgu kirjutati teksti kõrvale lõikudest leitud koodid, mis leiti uurimisküsimusi silmas pidades. Näiteks – Koolitaja 10, lõik 6 – (*.) tõsiste teemade juures näiteks lii kluses hukkunud ja kui meie koolitus oli peaaegu kaks tundi, siis oli ikka vaja natuke huumorit , nii vahelduseks nagu. Ja siis sai ikka alguses nalja ka tehtud no ja mingil hetkel tunned, et see maandab kuidagi pingeid ja inimesed kuulavad kuidagi rohkem või nii. Antud lausest ilmnesisid koodid: *humor on vahelduseks* ja *humor maandab pingeid ja huumori kasutamine paneb rohkem kuulama*. Need koodid paigutati kategooria alla *humor ja positiivse õhkkonna loomine* ning hiljem, kui kõik koodid olid moodustatud ja kategoriseeritud, siis paigutati kategooriad suurema teema alla - *humori**

kasutamise eesmärgid ohutusteamalistel koolitustel. Kodeerimise eesmärk oli intervjuudest kogutud andmete osadeks eraldamine, interpreteerimine ning uuel moel taas kokku paigutamine (Laherand, 2008). Lõpetuseks valiti transkribeeritud intervjuudest tsitaadid, mis ilmestavad uurimuse tulemusi.

2.4 Töö usaldusvärsus

Antud kvalitatiivse uurimuse usaldusvärsuse tagamiseks kasutati eksperdi kaasamist ning uurimuse protseduuri detailset kirjeldamist (Chabeli, 2008; Creswell & Miller, 2000). Uurimuse kodeerimisel kasutati eksperdina magistritöö juhendajat, kellega koostöös enne intervjuude tegemist vaadati üle intervjuu küsimused.

Usaldusvärsuse tagamiseks tehti pilootintervjuu, et aru saada, kas intervjuu tulemused annavad vastused uurimuse eesmärgi täitmiseks. Peale pilootintervjuud sõnastati mõned küsimused ümber, et vastajatel oleks parem arusaam küsimuse sisust.

Andmeanalüüsi tehes loeti ja kodeeriti transkribeeritud tekste korduvalt ja erinevatel aegadel, et ei jääks vajalikud koodid leidmata. Mitmekordsel lugemisel lisandus koode juurde ning muudeti ka mõne koodi sõnastust.

Kvalitatiivse töö usaldusvärsuse tagamiseks autor kirjeldab põhjalikult uurimuse protseduuri ning töö tulemuste tõlgendamisel lisati juurde tsitaate intervjuudest, aidates sellega lugejal saada parem arusaam magistritöö tulemustest (Hirsijärvi, Remes, & Sajavaara, 2010).

Järgmises peatükis kirjeldan uurimuse tulemusi lähtuvalt kolmest uurimisküsimusest. Tulemused ja teemakohase arutelu esitan ühes peatükis.

3. Tulemused ja arutelu

3.1 Täiskasvanute koolitajate pädevused ohutusteamalisi koolitusi tegevate koolitajate hinnangutel

Intervjuudes osalenud koolitajad tõid esile nii valdkondlikku pädevust, õppijate kaasamise oskust, suhtlemisoskust kui ka kannatlikkust, julgust, innovaatilisust ning leidlikkust. Kahte viimast iseloomu omadust põhjendati sellega, et täiskasvanute koolitustel on tavaliselt väga palju erinevate teadmiste, oskuste ja taustaga inimesi ja seega on vaja leida

lahendusi, kuidas viia koolitus läbi selliselt, et kõik mõtleks ja töötaks kaasa. Vastajate hinnangutel on väga oluline, et inimene, kes koolitab täiskasvanud inimesi, valdaks käsitletavat teemat sajabrotsendiliselt, sest sellest tulenevalt oskab koolitaja tuua elulisi näiteid ning siduda õpetatavat teemat reaalse eluga. Lisaks mainiti intervjuudes, et koolitaja peaks valdama ka oma valdkonnaga seotud teemasid, kuid ei põhjendatud vastust.

Täiskasvanud inimene ootab koolitustel alati mingit tarvilikku ja terviklikku infot, seega oleks ülimalt oluline, et inimene, kes koolitab täiskasvanud inimesi oleks 100% oma teemas pädev ja teaks ka ühtteist kõrvalteemadest. Näiteks järelevalve, või kriisireguleerimise teemadest. (Koolitaja 7)

Lisaks tõi üks koolitaja välja, et koolitaja peaks omama teadmisi päevakajalistel teemadel ja olema üldiselt laia silmaringiga. Walls, Nardi, Minden ja Hoffman (2002) leiavad oma uurimuses, et kuulajaid motiveeriv koolitaja hoiab ennast kursis päevakajaliste teemadega ning oskab tuua praktilisi ja vajalikke näiteid ilmestamiseks koolitusi.

Mitmetest intervjuudest tuli välja, et väga tähtsal kohal on see, et koolitaja peab tahtma ise olla selles ruumis nende inimestega. Intervjueeritavad tõid lisaks eelnevale, veel välja täiskasvanute koolitaja pädevustena, viisakuse, kannatlikkuse, loovuse ning leidlikkuse. Antud magistritöös leiti sarnaselt Malikow (2006) uurimusele, et efektiivse koolitaja karakteristikuteks on loovus ja innukus. Loov koolitaja suudab leida just sihtrühmast tulenevad õppemetoodikad ning panna koolitatavaid ennast kuulama ja kaasa töötama. Sarnaselt eeltoodule, leiab ka Wiesman (2012), et tähtis on koolitaja oskus olla loominguline, leidmaks parimad aktiivõppe meetodeid. Seega peab täiskasvanute koolitaja oskama leida parimad viisid, kuidas oma koolituse eemärke täita.

Peaaegu kõik vastajad leidsid, et inimene, kes koolitab täiskasvanud inimesi peab olema väga hea suhtleja. Oma suhtlemisoskusega peaks ta suutma luua usaldusliku suhte. Paaril korral mainiti, et täiskasvanute koolitaja peab oskama suhelda kui täiskasvanu täiskasvanuga.

Koolitaja peab olema väga hea suhtleja ja muidu meeldiv inimene. (Koolitaja 11)

Lisaks mainiti, et erilisel tähtis on koolitaja hääletoon, see peab olema lahke aga samas autoriteetne ning peab jõudma kuulajateni.

Ohutuskoostise tegevate koolitajate arvamusel peab inimene, kes koolitab täiskasvanuid inimesi olema eelkõige julge, sest pidevalt tuleb silmitsi seista enda jaoks võõraste inimestega ja sellisel juhul ei tohiks jääda koolitajast muljet, et ta kardab. Üks koolitaja leiab, et alati on kuulajate hulgas keegi, kes tunneb ära, kas koolitaja on arglik või mitte.

Täiskasvanute koolitaja ühe pädevusena mainiti, et koolitaja peab oskama tunnistada oma vigu ning kui ei tea küsimusele vastust, siis seda ka nii ütleva.

Koolituse juures on oluline, et inimene, kes koolitab oleks laia silmaringiga, viisakas, kui keegi tahab kangesti vahele segada, siis tuleb lasta tal seda teha või viisakalt paluda oodata. (Koolitaja 8)

Täiskasvanute jaoks on ju äärmiselt tähtis oma vigade tunnistamine, no kui ütlesid näiteks mõne statistikast tuleneva numbri valesti. (.) Aga põhimõtteliselt on küll nii, et kui küsimusele vastust ei tea, siis ütledki nii, et ma hetkel ei tea, aga ma võin selle Teile järgi uurida, kui soovite. (Koolitaja 4)

Täiskasvanute koolitaja ühe pädevusena tuli intervjuudest välja ka koolitaja oskus kasutada huumorit. Täiskasvanute ohutuskoostise tegevad koolitajad leidsid, et täiskasvanute koolitused ei tohi olla igavad ning igavuse peletamiseks on hea, kui koolitaja kasutaks huumorit.

Koolitused peavad olema kuulajate jaoks huvitavad, mitte sellised, kus kuulajad ainult haigutavad ja ootavad, et saaks ära minna juba. (Koolitaja 12)

Antud magistr töö järeldus koolitajate hinnangute põhjal on kooskõlas Liakopoulu (2011) uurimusega, kus leiti, et hea koolitaja peab olema huumorisoonega ning Minchew ja Hopper (2008) uurimusega, kus tuli välja, et koolitajad peaks rohkem kasutama huumorit, et muuta igavad loengud lõbusamateks. Seega on huumori kasutamine õppetöös teooriale ja intervjuudele toetudes igakülgsest kasulik.

Kui pädevateks täiskasvanute koolitajateks hindavad ennast ohutuskoostise tegevad spetsialistid ise? Intervjuudest selgus, et peamiselt hinnatakse ennast pädevaks täiskasvanute koolitajaks. Kuid lisati, et koolitama peaks ennast veel uuemate esitlustehnikate valdkonnas, vaja oleks rohkem teadmisi erinevatest õppemetoodikatest, kuid üldiselt leiavad ohutusteemadel koolituse tegevad koolitajad, et inimene, kes koolitab täiskasvanud inimesi peab olema väga õpihimuline ning innovaatiline ja lisaks peaks tegelema igapäevaselt enesetäiendamisega. Sama soovitus annab oma täiskasvanute koolitaja käsiraamatus ka Galbraith (2004), kes kirjutab, et hea koolitaja on pidevalt muutustega kaasas käiv ja pidevalt ennast arendav inimene. Galbraith (2004) toob välja, et koolitaja peaks suutma oma tööd kogu aeg reflekteerida, et vajadusel viia sisse muudatusi õppemetoodikas, kuid ohutuskoostise tegevate koolitajate intervjuudest seda ei selgu. Chatziefstathiou ja Phillips (2010) leiavad, et täiskasvanute koolitajad peavad ise olema eeskujuks elukestvas õppes.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uurimuses osalenud täiskasvanute ohutusteemalisi koolitusi tegevate koolitajate hinnangutel on peamisteks täiskasvanute koolitusi tegevate koolitajate pädevusteks: oma teema valdamine, kaasamisoskus, suhtlemisoskus ning julgus ja kannatlikkus. Lisaks ilmnes, et koolitaja peaks olema innovaatiline ja õpihimuline. Ühe pädevusena nähakse ka huumori kasutamise oskust.

3.2 Huumori mõiste ohutusteemalisi koolitusi tegevate koolitajate intervjuudes

Kõik intervjuueeritavad leiavad, et huumor on meie igapäevaelu lahutamatu osa ja ilma selleta ei saa.

Elu ilma huumorita on nagu supp ilma soolata! Nalja peab olema ja nalja peab saama. Elu ei tohi võtta liiga tõsiselt. (Koolitaja 5)

Peamiselt toodi välja, et huumor on mingi nali, mis tekitab naeru ja hea tuju ning on positiivne nähtus, mis teeb inimesed rõõmsaks. Üks vastajatest leidis, et huumor on üks kommunikatsiooni vahendeid, mis õigel ajal ja õiges kohas kasutatuna teeb kõigil tuju heaks. Ohutuskoolitusi tegevate koolitajate intervjuude põhjal ilmneb, et huumorit defineeritakse sarnaselt Eesti keele seletav sõnaraamat (2009), mis leiab, et huumor on mingi nali või positiivne suhtumine kellessegi või millessegi. Koolitajate arusaam huumorist sarnaneb varasemate uurimuste autorite arusaamadega (Barney & Christenson, 2013; Cooper & Dickinson, 2013; Feagai, 2011; Hativa, 2001; Gullickson, 2011;), et huumor on pigem positiivne ja ajab inimesed naerma.

Huumori defineerimisel toodi välja, et on olemas ka ametialane huumor, mille vastajad paigutasid *musta huumori* alla. Musta huumori all mõeldi huumorit, mida kasutatakse kolleegidega, mis on vahel liiga irooniline või isegi sarkastiline ning kõrvaltvaatajad ei pruugi sellest õigesti aru saada.

(.), et üks igal ametialal ole ikka oma selline teistsugune huumor, aga meil on ta jah selline, et mitte rääkida kurbadest sündmustest nii palju, vaid asendada see huumoriga, mis tundub kõrvaltvaatajale väga arusaamatu, aga see aitab meil nende kurbade sündmustega toime tulla. (Koolitaja 6)

Intervjuudest selgus, et koolitajad teevad väga tihti nalja ise enda üle. Näiteks üks vastajatest ütles, et kuna tema on blond, siis ta on kasutanud blondi nalju oma koolitustes.

Veel selgus intervjuudest, et koolitajad pidasid oluliseks, et nali ei solvaks õppijaid ning seetõttu tõid välja, et ohutum on teha nalja enda üle.

Ette on tulnud ka enda üle nalja tegemist, see ei riiva vähemalt kedagi teist.
(Koolitaja 2)

Samale seisukohale jõuab oma raamatus ka Kidron (2004), kes ütleb, et ise enda üle naermise oskus kulub marjaks ära äparduste korral.

Koolitajad tõlgendasid huumorit ka laiemas kontekstis seotuna inimesed üldise positiivse olekuga. Üks ohutuskoolitus tegev koolitaja, kes on ise vabal ajal treenib noori jalgpallimängijaid, rõhutas oma intervjuus just huumori positiivset mõju meie lihastele.

Ja ega ilmaasjata ju öelda, et naer toob kaasa tervise ja pealekauba treenib ka lihaseid.
(Koolitaja 2)

Naermine ju muudab inimese üldse selliseks positiivsemaks ja positiivne inimene on tervem ja sõbralikum kõigiga. (Koolitaja 12)

Kokkuvõttes selgub intervjuudest ohutuskoolituse tegevate koolitajatega, et huumor on meie elu lahutamatu osa ning tuleks osata seda koolitusel eesmärgipäraselt ära kasutada.

3.3 Huumori kasutamise eesmärgid ohutusteemalistel koolitustel

3.3.1 Huumor ja positiivse õhkkonna loomine

Intervjuudest selgub, et üks huumori kasutamise eesmärke on positiivsema õhkkonna loomine. Antud uurimuse järelendus on sarnane (Cooper & Dickinson; Garner, 2006; Hativa, 2001)uurimusega, kust ilmneb, et huumori kasutamine õppeprotsessis muudab õhkkonna koolitusel positiivsemaks ja vabamaks. Kuna ohutusteemade käsitlemisel tuleb rääkida väga tõsistest ja realselt juhtunud sündmustest, siis koolitajad leidsid, et väga hea on vahepeal kasutada huumorit, et auditoorium tunneks ennast hästi. Ohutuskoolitustel käsitletakse väga kurbi ja tõsiseid teemasid: veeõnnetustes uppunud ning tulekahjudes hukkunud. Siis intervjuueeritavad toovad välja, et selliste teemade käsitlemisel on väga tähtis, et koolitatavad tunneks ennast võimalikult pingevabalt ja hästi.

Meie teema on ju väga tõsine, mis on otseselt seotud elu ja surmaga, et asi liiga karmiks ei lähe, siis on vaja maandada pingeid. (Koolitaja 6)

Sarnase vastuse andis ka teine koolitaja.

Ohutusteed on kõik enamasti tõsised teemad – kes siin oskab õiget nalja teha, õiges kohas – müts maha. (Koolitaja 8)

Tõsiste teemade käsitlemisel on huumoril väga suur roll, samale järeldusele tulid ka Cooper ja Dickinson (2013), kes uurisid huumori rolli HIV/AIDS –i nõustamistegevuses. Autorid tulid järeldusele, et isegi nii raske ja tõsise teema käsitlemisel saab kasutada huumorit. Eriti kasutavad nõustajad seda eesmärgiga luua positiivne õhkkond ning panna nõustatavad rohkem ennast avama ja suhtlema.

Huumori positiivsete külgedena tõid intervjuueeritavad lisaks välja positiivse õhkkonna loomisele veel selle, et huumor loob paremad suhted koolitaja ja koolitatavate vahel ning peamine, huumor aitab kuulajatel ennast avada ja selle tulemusena tekivad arutelud. Lisaks aitab huumor intervjuueeritavate hinnangul muuta õpetamise lõbusamaks ja huvitavamaks ning hoiab üleval kuulajate tähelepanu.

(.) eks nad jäävad ootama, millal järgmine nali tehakse. (Koolitaja 10)

Üks vastanutest leidis, et väga hea on huumorit kasutada pingelistes olukordades, kuid ei põhjendanud oma vastust. Antud uurimuse järeldus on sarnane Tracy, Myers ja Scott (2006) uurimusega, et huumorit on hädavajalik tõsiste teemade käsitlemisel. Tracy et al. (2006) uurisid päästjate, häirekeskuse töötajate ja vanglaametnike suhtumist huumori kasutamisse ja leidsid, et huumor on väga vajalik selleks, et toime tulla tööga, mis on väga ettearvatu ning tavaliselt traagilise lõpuga.

Huumori kasutamine klassiruumis on kasulik psühholoogilisest, sotsiaalsest ja kognitiivsest aspektist (Hativa, 2001). Uurijad on leidnud, et psühholoogilistest aspektidest lähtudes huumor parandab vaimset ja füüsilist tervist, pehmendab negatiivseid emotsioone. Sotsiaalsetest aspektidest lähtuvalt parandab huumor suhteid õpetaja ja õpilase vahel, muudab auditooriumi kliimat positiivsemaks, vähendab pingeid ning loob vabama õhkkonna. Õppeprotsessis kasutatav huumor suurendab õpilastes huvi ja tähelepanu teema vastu, loovust ja parandab probleemide lahendamise oskusi (Ivy, 2013). Sarnased arvamused tulevad välja ka intervjuudest.

Seega julgub antud töö autor järeldada, et ohutuskoolitustel huumori kasutamise üks eesmärkidest on positiivsema õhkkonna loomine, mille tulemusena on kuulajad avatumad.

3.3.2 Huumor ja kuulajate tähelepanu köitmine

Huumori kasutamise eesmärgina toodi välja tähelepanu tekitamine. Huumori kasutamise eesmärke kirjeldades nimetasid intervjueeritavad ka kuulajate tähelepanu tekkimist, tähelepanu köitmist, kaasa mõtlemise soodustamist. Intervjuudest selgus, et koolitajad kasutavad huumorit, kui head vahendit, et tekiks auditooriumis arutelud ja diskussioonid teemadel, mida käsitletakse.

Minu arvates aitab selline vabam käitumine kaasata inimesi ja nad julgevad ennast avada ja rääkida, ning oma elust põnevaid näiteid tuua. (Koolitaja 6)

Samadele järeldustele jõuab oma uurimuses ka Ivy (2013), kes kirjutab, et huumori kasutamine motiveerib õpilasi, äratav tähelepanu ning õpilased on julgemad ennast avama ja see omakorda soodustab arutelude teket.

Mina kasutan nalju vahest selleks, et äratada kuulajate tähelepanu ja ka arutelude tekitamiseks. (Koolitaja 8)

Toetudes teooriale ja intervjuudest leitule, võib öelda, et koolitajad kasutavad huumorit koolitustel, kuna nad on arvamusel, et see soodustab õppimist ja dialoogide teket auditooriumis. Uurimused on näidanud, et huumori kasutamine klassiruumis laseb õpilastel tunda ennast kindlamana ja seetõttu ka julgemana esitamaks küsimusi (Barney & Christensen, 2013).

Olen avastanud, et hea ja sõbraliku huumoriga on kõige lihtsam auditooriumi poolehoidu võita. (Koolitaja 12)

Kokkuvõttes võib välja tuua, et ohutuskoolituse tegevate koolitajate hinnangutel on üks huumori kasutamise eesmärke ohutuskoolitustel koolitatavate tähelepanu köitmine ja kuulajate huvi üleval hoidmine ning julgustada koolitatavaid esitama teemaga seotuid küsimusi. Azizinezhad ja Hashemi (2011) toovad välja oma uurimuse põhjal, et huumor aitab luua positiivse õhkkonna koolitustel ning selle tulemusena julgevad vaiksemad ja arglikumad kuulajad esitada küsimusi ning lisavad, et üldiselt on huumoril väga rahustav toime. Sarnaselt teistele autoritele jõuab ka Aboudan (2009) järeldusele, et huumori kasutamine muudab kuulajad tähelepanelikumaks ja 71% vastanutest tema uurimuses väitsid, et huumor aitab paremini aru saada ka keerulisematest teemadest.

3.3.3 Huumor ja teadmiste omandamine

Veel selgus intervjuudest, et koolitajate arvates aitab huumori kasutamine koolitustel õpitut paremini meelde jätta ja tekitab huvi teema vastu.

(.) kui teemad on huvitavalt räägitud, siis need jäävad ka koolitusest meelde ja see omakorda aitab hiljem õpitud teemaga seoseid luua.“ (Koolitaja 9)

Huumor on vajalik, sest positiivsed asjad jäävad inimestele paremini meelde. (Koolitaja 6)

Phyllis (1999) kirjutas, et huumor on võimas vahend, mis avab ukseid, südame ja meeled. Phyllis (1999) leidis, et kui koolitajad kasutavad huumorit eesmärgiga tõmmata paralleele õpitu ja reaalse elu vahel, siis suudavad koolitatavad teadmised paremini omaks võtta ja need jäävad ka paremini meelde.

Koolitajad tõid intervjuudes välja, et kui siduda elulised näited huumoriga, siis jäävad need paremini meelde ja räägitakse ka teistele edasi. Koolitajate hinnang on kooskõlas Barney ja Christensen (2013) uurimuse tulemustega, kus uurisid huumori kasutamise eesmärke füüsika erialal. Autorid leidsid, et füüsikat, mis ei ole väga lihtne aine õpilastele, on väga hea õpetada läbi huumori. Selle tulemusena oli füüsika õppimine meeldivam ja lisaks jäid saadud teadmised paremini meelde.

Veel selgus ohutuskoolituse läbiviivate koolitajate intervjuudest, et huumorit kasutatakse täiskasvanute ohutusteemalistel koolitustel, eesmärgiga äratada kuulajates huvi, näiteks

(.) nalja tehes hakkab lõbus ning inimesed huvituvad oluliselt rohkem sellest millest parasjagu räägitakse. (Koolitaja 2)

Sarnase vastuse on andud ka teine respondent

(.) kui koolitus on jube igav ikka, siis kui räägid algul mõne hea nalja, siis see teema tundub talle hoopis huvitavam. (Koolitaja 6)

Toetudes magistritöö teooria osale ja intervjuudest leitule võib öelda, et koolitajate hinnangul jääb humoorikalt edastatud info koolitatavatele paremini meelde. Juba 1988. aastal leidis Ziv oma uurimuses kooli kontekstis, et õpilased, kellele edastati uut infot koos humoorikalt said kõrgemaid tulemusi testis, kui need õpilased, kellele edastati uut infot ilma huumorita. Kuigi huumoril on teadmiste omandamisel peamiselt positiivne mõju (Garner, 2006; Ziv, 1988), siis üks uurijatest, Fisher (1997), leidis, et huumori kasutamisel teemade paremaks meeldejätmiseks võib olla ka negatiivne mõju, juhul kui solvatakse kedagi või kui koolitaja kasutab liigselt huumorit. Suzuki ja Heath (2014) leiavad oma uurimuses, et

huumori kasutamine koolitusteemade meeldejäamine sõltub sellest, kas koolitaja poolt tehtud huumorikad näited on seotud antud koolituse teemaga või mitte.

3.3.4 Huumor ja kontakti loomine

Intervjueeritavad tõid välja, et huumori kasutamine aitab ohutusteemalistel koolitustel inimestega kontakti saada. Huumori kasutamist koolitustel põhjendati ka sellega, et see aitab nii öelda jääd sulatada. Auditoorium võib alati olla erinev, kunagi ei ole teada kui suur kuulajaskond on ning millised inimesed nad on. Selleks, et vältida ebamugavustunnet ja saada oma kuulajatega tuttavaks on hea loengut alustada pisikese huumoriga. Intervjuudest selgub, et huumorit peetakse väga heaks vahendiks, et sulanduda võrasse seltskonda.

Ühesõnaga huumor on kui ukseavaja, kui pead täiesti võõra seltskonna ette minema ohutusest rääkima. (Koolitaja 1)

(.) mis puudutab koolitusel nalja rääkimist, siis see on kindlasti selline *icebreaker*, et pälvivid kohe tähelepanu. (Koolitaja 6)

Antud magistritöö järelendus koolitajate hinnangute põhjal on kooskõlas Aboudan (2009) uurimusega, kes uuris 80 õpilaselt nende suhtumist huumori kasutamisse auditooriumis ja kaks kõige enim vastuseid saanud eesmärgi olid: tähelepanu äratamine ja õpilaste parem keskendumine.

Kokkuvõtteks saab öelda, et intervjueeritavad leidsid, et huumori kasutamine koolitustel on igati vajalik, sest see muudab suhtumise koolitajasse ja teemasse positiivsemaks, kuid kõige tähtsam, et see peab olema tehtud õigel ajal ja õige kohas.

Hea huumor õige kohas sulatab jää ja teeb imesid. (Koolitaja 5)

Lähtuvalt teooriast ja toetudes intervjuudele, leiavad ohutuskooolituse tegevad koolitajad, et huumorit on vaja kasutada ohutuskooolitustel, eesmärgiga tekitada koolitatavates huvi teema vastu, loob positiivse õhustiku, aitab teavet paremini omandada, mõjub kui ukseavajana võõraste ees esinedes ning peamine aitab ka koolitajal endal murda läbi igapäevarutiinist. Koolitajate hinnang on kooskõlas Huss (2008) uurimusega, kus uuriti õpetajate suhtumist huumorisse, et huumor on igati vajalik õpetamise seisukohalt ning õppeprotsessis on huumorist rohkem kasu kui kahju.

3.3.5 Huumori kasutamine koolitusel kui koolitaja kaitse

Intervjuudest ilmnes, et huumori kasutamise eemärgina nähti ka iseenda kui koolitaja kaitset või toetust. Intervjuudes tuuakse välja, et huumori kasutamine mõjub positiivsena koolitajatele endile, tõstab nende enesetunnet ning lubab tunda suuremat rahuldust oma tööst.

Ma teen nalja ikka selleks, et mul omal ka lõbus oleks. (Koolitaja 7)

Ühe eesmärgina toodi välja ka õppetöö vürtsitamist. Leiti, et huumorit kasutades on ka koolitajal huvitavam.

Kaitseb mind läbipõlemise ja igavusse suremise eest. (Koolitaja 12)

Ohutusteemaliste koolituste läbiviijad kasutavad ühe eesmärgina oma koolitustel huumorit, et säästa ennast ning paremini tulla toime stressiga. Ühe viisina vältimaks läbipõlemist ja hakkama saamist selliste tõsiste teemadega, tõid intervjuueeritavad välja musta huumori kasutamise. Samas tuleb väga selgelt intervjuudest välja, et musta huumor on ainult kasutamiseks kolleegidega. Lisades, koolitustel musta huumorit ei tohi kasutada, põhjusel, et must huumor on liiga delikaatne ja seotud mõne kindla elukutsega ja seega väljaspool süsteemi töötavad ei pruugi sellisest huumorist aru saada.

Aga ma ei arva, et must huumor oleks halb. See on sellise töö juures vajalik, et kaitsta end kogu selle negatiivsuse eest, mis antud tööga kaasneb. (Koolitaja 12)

Musta huumori alla paigutab Bullough (2012) satiiri, ironia ja naeruvääristamise. Bullough (2012) leiab, et koolitustel on huumori kasutamisest väga palju abi, aidates lahendada probleeme või üle saada probleemidest. Samas leiab autor, et musta huumori kasutamine võib tekitada kuulajates hoopis vastupidise efekti – koolitatavad võivad muutuda ärevaks ning tekib üldine negatiivne hoiak koolitaja suhtes. Sama leiavad ka intervjuueeritavad, kes tõid välja, et musta huumorit ei tohiks koolitustel kasutada, kuna sellest ei pruugita õieti aru saada ja seega võib koolitaja jätta endast väga halva mulje. Musta huumorit saab kasutada igapäevaselt kolleegidega.

Ma olen tähele pannud, et kasutan sellist musta huumorit, kui teen sisekoolitusi, siis kõik saavad sellistest naljadest ühtemoodi aru. (Koolitaja 6)

Lähtudes teooriast ja antud uurimusest, siis võib järeldada, et must huumor on pigem selline negatiivne suhtumine kellessegi või millessegi ning kasutamiseks väga kindlas ja piiritletud seltskonnas. Vastasel juhul võime teist inimest tahtmatult solvata.

3.4 Huumori kasutamise võtted ohutusteemalistel koolitustel

Intervjuudest selgub, et koolitustel kasutatakse mitmesuguseid võtteid: jutud, humoorikad pildid, anekdoodid, videod. Deiter (2000) kirjutab oma uurimuses, et naljakate juttude rääkimine on ainult üks viis, kuidas kasutada huumorit oma klassiruumis. Samale järeldusele võib jõuda vaadates intervjuude vastuseid.

Intervjuudest selgus, et koolitajad kasutavad ka situatsioonidest tulevaid nalju või jutukesti.

No tihti annab nalju teha 112 numbrile helistamise juures. Näiteks, see, et üks vanem proua helistas ja kutsus omale kiirabi, sest kõrvus undas. Tegelikult tal suitsuandur töötas. (Koolitaja 3)

Teine intervjuueeritav kirjeldas, et kasutab huumorina naljakaid näiteid igapäevaelust ja oma kogemustest, lisades siia juurde, et kasutab neid koos näitlejameisterlikkusega. Teisisõnu on huumori kasutamise juures väga tähtis osa sellel, kuidas seda edastatakse.

Üks intervjuueeritavatest ütles, et tema ei kasuta oma koolitustes anekdoote, põhjendades seda suutmatusega neid meelde jätta. Kolleegide käest küll kuuleb huvitavaid nalju, mida võiks järgmine kord ise ka kasutada, aga kahjuks ei jää need meelde. Teine koolitaja märkis, et tema kasutab huumorit vastavalt kontekstile ja situatsioonile ning ei õpi eelnevalt ühetegi anekdooti pähe kuigi mainis, et anekdoote on hea ja lihtne rääkida kuna nende kasutamine ei vajaks mingeid suuremaid ettevalmistusi.

Kokkuvõtteks, võib öelda, et ohutusteemadel rääkimisel kasutatakse kõige rohkem huvitavatel ja naljakatel situatsioonidel põhinevaid näiteid ning koolituse ilmestamiseks, kasutatakse humoorikaid pilte ja videoid. Ohutuskoolituse tegevate koolitajate hinnang on kooskõlas Strong (2013), kes leiab, et koolitajad kasutavad peamiselt humoorikaid jutukesti ja näiteid erinevatest situatsioonidest. Kõige enam kasutatakse näiteid erinevatest situatsioonidest sellepärast, et need ilmestavad valet käitumist kõige paremini.

3.5 Huumori kasutamise riskid ohutusteamalistel koolitustel

Huumori kasutamine klassiruumis võib olla väga võimas vahend koolitajale, kuid nagu igal asjal on ka huumori kasutamisel oma negatiivsed küljed. Kuigi koolitajad tõid rohkem välja huumori kasutamise positiivseid jooni, väljendasid nad ka mitmeid riske. Kõige tähtsamaks peeti seda, et huumori kasutamine oleks õigel ajal ja õiges kohas. Huumor ei tohiks olla kellegi suhtes halvustav.

Väga tähtsaks pidasid intervjueeritavad ka ajastust ja sihtrühma kellele nalja tehakse. Vastajad leidsid, et enne koolitust tegema minemist tuleb selgeks teha, kes on sinu sihtrühm, kelle juurde lähed, sest see saab aluseks, millist huumorit ja kuidas seda kasutada.

(.) kuid huumori tegemine oleneb ikka seltskonnast ja situatsioonidest“. (Koolitaja 2)

See millist nalja ma teen või millal, sõltub ikka olukorrast ja sihtgrupist. (Koolitaja 6)

Intervjueeritavad tõid välja, et ei tohiks teha nalja kellegi kindla isiku üle, vaid mingi tegevuse üle. Mitmeid kordi toodi välja, et huumori kasutamise risk seisneb selles, et kõik ei pruugi ühte moodi naljast aru saada, seega peab olema väga delikaatne ning taktitundeline.

Alati peab arvestama, et kõik ei pruugi naljast aru saada ning nalja tuleb teha nii, et see kellelegi liiga ei teeks. (Koolitaja 12)

Kui sul on näiteks 30 inimest loengus, siis nad kõik saavad erinevalt aru Sinu naljadest ... see, mis meeldib ühele ei pruugi ju teisele sobida ja meeldida. (Koolitaja 6)

Intervjueeritavad leidsid, et nalja tehes tuleb olla väga ettevaatlik ning seda, kas nali sobib või mitte, saab vaadata selle pealt kuidas auditoorium reageerib. Vastajad leidsid ühiselt, et kui tehakse head nalja, siis kuulajad elavnevad ja hakkavad naerma. Huumori ebaõnnestumise korral tekib ruumis vaikus. Koolitajad tõid välja, et seda, kas huumor on sobib või mitte saab aru alles, siis kui nali juba tehtud. Sarnase seisukoha on välja öelnud ka London (2010), kes leidis, et huumor on subjektiivne nähtus ning tuleb väga hoolega kaaluda, kus ja millal nalja teha.

Erinevate huumori liikide kasutamise kohta ilmnes vastustest kaks erinevat vaatenurka. Nimelt mõned koolitajad leiavad, et koolitustel võiks kasutada sarkastilist ja iroonilist huumorit

Lisaks hindan ka ironiat ning sarkasmi. Koolitustel ei tee ma kohatut nalja ning jään huumori kasutamisele sõbralikuks. Nali ei tohi kellegi tundeid riivata ega haiget teha, aga kerge sarkasm ja ironia on lubatud. (Koolitaja 4)

Ning teised leidsid, et sarkastilist, ironilist huumorit ei tohiks koolitustel kasutada.

See võib kedagi solvata. Tundub, et see on huumoriga öeldud ja inimene, nagu tundub, ka sai „sellest naljast“ aru, aga kuidagi sügavas tunneb, et tal ei ole eriti hea olla, ja ta võib olla ei näita seda verbaalselt ega füüsiliselt välja. (Koolitaja 7)

Huumori kasutamise üheks negatiivseks aspektiks loetleti ka koolitaja liigset huumori kasutamist. Intervjueeritavad leidsid, et liigne huumori kasutamine muudab suhtumist koolitajasse negatiivseks ning sellega langeb ka koolitaja usaldusväärsus.

No kui nüüd ainult nalja teha koolitustel, eriti just ohutusteemalistel koolitustel, siis jääb koolitajast ikka selline imelik tunne, et kas ta ikka teab ja tunneb seda teemat, mida ta rääkima peab. (Koolitaja 4)

Samas toodi välja, et kui koolitaja liiga palju huumorit kasutab, siis võib tekkida olukord, kus loengule enam ei keskenduta. Ning sellisel juhul võib ohutuskoolituse tegevate koolitajate hinnangutel jääda koolituse eesmärk täitmata. Samale järeldusele tuleb oma uurimuses ka Huss (2008), kelle uurimusest tuli ühe huumori kasutamise riskina välja, et koolitaja liigse huumori kasutamise tõttu võib jääda koolituse eesmärk täitmata. Üks ohutuskoolituse tegev koolitaja leidis, et kui koolitaja kasutab ainult huumorit, siis koolitatavad ei võta enam loengut tõsiselt. Samas teine koolitaja arvas, et kui koolitaja teeb ikka koguaeg nalja, siis võib juhtuda, et ei saa enam rajale tagasi ja käsitletav teema jääb läbimata ning koolituse eesmärk täitmata.

Kuigi uurimustes on välja toodud, et huumori kasutamisel tuleks vältida rassistlike, seksistlike ja usulistel teemadel tehtud nalju (Wanzer et al., 2006), siis antud uurimuses koolitajad seda välja ei toonud. Teema mitte käsitlemise põhjuseks antud töös võib olla selle vähenenud aktuaalsus. Samas leiab Feagai (2011), et huumor ei ole mingi imerohi, mida saab kasutada igal pool ja igal ajal. Lisades, et huumori kasutamisel tuleks vältida rassistliku ja etnilist huumorit ning vältima peaks soole ja seksuaalsusele vihjavaid nalju.

Samale arvamusle jõudis Deiter (2000), kes leiab, et huumori kasutamine koolitustel suurendab õpilaste huvi õpetatava aine vastu ning muudab loengud kuulajatele vastuvõetavamaks. Deiter lisab ka, et huumorit võib julgelt kasutada igas aines, ning kui ei oska nalja teha, siis tuleks seda õppida.

Uurimuses osalenud koolitajad on kõik ühe riigiasutuse spetsialistid ja seega igapäevaselt vormikandjad. Küsimusele, kas vormikandmine takistab huumori kasutamist või millist huumorit võib ja millist mitte vormi kandes teha, vastasid kõik intervjueeritavad, et vormi kannab ikkagi tavaline inimene ja seega on nalja tegemine lubatud. Veel tõid koolitajad välja oma intervjuudes, et vormi kandes tuleb seada omale kindlad piirid, aga seda teevad nad oma koolitusi tehes nii kui nii, sest koolitajatena on nad organisatsiooni väärtuste edastajad ja seega ei tohiks labaseid nalju endale lubada.

Labasusi ma õhku ei viska ja noh kindlasti paneb vorm selle suhtes piirangud peale, et tegelikult koolitaja peaks üldse vaatama ja piirama mis ta suust välja ajab. Aga vorm kindlasti, et kui Sa lähed juba vormiga siis Sa sead endale mingid piirid. Kuna ma ise üldiselt labaseid ja kohatuid nalju ei räägi, siis ma ei näe, et vorm segaks nalja tegemist. (Koolitaja 6)

Üks vastajast leidis, et tema on arvamusel, et vormi enda üle ei tohi nalja teha, põhjendades seda sellega, et tema puhul on tegemist äärmiselt militaarse inimesega ja seega on vorm kõrgelt hinnatud ja au sees.

Täiskasvanute ohutustemaalisi tegevate koolitajate arvates on vormi sees on tavaline inimene oma emotsioonide ja mõtetega ja seetõttu leiavad intervjueeritavad, et vormi kandes ei pea inimene olema hirmtõsine vaid võib kasutada ka huumorit ohutusteamade koolitamisel.

3.6 Huumori kasutamise õppimine

Intervjuudest selgub, et parim viis huumori kasutamist õppida on kuulata kolleege. Samas leiavad koolitajad, et huumori kasutamine on seotud ka inimese loomusega. Mõned kasutavadki rohkem huumorit (nalju) ja teised mitte. Kuna huumorit kasutatakse paljuski intuiitiivselt, siis intervjueeritavad on arvamusel, et peamiselt tuleneb huumori kasutamine inimese olemusest.

(.) no mina olengi kohe selline inimene, kes palju naljakaid jutte juurde räägib, ma ei mõtle neid ennem valmis, need kuidagi tulevad ise. (Koolitaja 12)

Huumori kasutamise õppimise koha pealt lähevad intervjueeritavate hinnangud kaheks. Ühelt poolt ollakse arvamusel, et huumori kasutamist saab õppida ja teiselt poolt arvatakse, et huumori kasutamise oskust ei ole võimalik õppida.

Intervjueeritavad tõid välja, et kuigi huumori kasutamist on võimalik õppida, siis huumori tunnetust ei ole võimalik õppida. Inimesel kas on huumori soon või ei ole. Lisaks leidsid koolitajad, kes ise kasutavad huumorit oma koolitustel, et lihtne on selgeks õppida mõni nali või anekdoot, aga kui see esitajaga kokku ei sobi, siis võib selline huumori kasutamine koolitustel mõjuda väga pingutatult ja mitte loomulikult ning sellisel juhul ei too huumori kasutamine koolitustel seda kasu, mida esialgselt plaaniti.

Kas huumori kasutamist saab õppida.. . ikka saab. Aga huumori tunnetust ei saa õppida ja ma arvan, et huumori tegemist saab õppida küll, sest õpid lihtsalt anekdoodi pähe ja esitad seda vastavas kontekstis, aga see kuidas sa seda esitad, rääkimisviis, tunnetus, žestid sinna juurde, et seda ei ole võimalik õppida, see kas on või ei ole ja see on persooniti ikka väga erinev. (Koolitaja 3)

Intervjueeritavad leidsid, et kõige paremini saab huumori kasutamist õppida näiteks meedia vahendusel, teatris, kinos, raamatutest. Huvitava õppimise meetodina toodi välja laste erinevate naljakate ütluste üles kirjutamist, et hiljem neid siis omale vajalikus kontekstis kasutada. Kuid kõige rohkem toodi välja kolleegidelt huumori kasutamise õppimist. Uue tulijana süsteemi oleks kindlasti vajalik käia kuulamas ja vaatamas, kuidas kolleegid koolitusi läbi viivad ning sellisel juhul omale vajalikud või sobivamad humoorikad väljaütlemised üles kirjutada.

(.) kindlasti tuleb kasuks huumorisoone olemasolu, kuid arvan, et läbi kogemuste ja pingutamise on võimalik õppida huumorit kasutama küll. Hea tujuga teed rohkem nalja, kehva tujuga teed vähem. Ja kui keegi tahab huumorit õppida, siis tuleb minna teatrisse, kinno või suhelda rohkem inimestega, lugeda raamatuid. (Koolitaja 5)

No selliseid nalju nagu meie kasutame jah kuskilt mujalt ju õppida ei saa kui kolleegidelt. Kuna tegemist on ju nii spetsiifilise teemaga. Eriti siis kui oled just tööle tulnud. Mina tulin aastaid tagasi, aga mäletan küll, kuidas käisin kolleegiga koos koolitusi tegemas ja kirjutasin tema tehtud näited üles ja need olid ikka sellised humoorikad näited. (Koolitaja 5)

Üks vastaja leidis, et huumorit saab õppida ning põhjendades seda sellega, et tänapäeval on võimalik kõike õppida, kui inimene seda ise soovib. Lisades, et huumori kasutamise liigid ja võtted võib küll selgeks õppida, aga ei ole võimalik juurde õppida huumori tunnetust. Ohutuskoolitusi tegevate koolitajate hinnang on kooskõlas Hellman (2007), kes leidis oma uurimuses, et osadel inimestel tuleb huumori kasutamine intuiitiivselt ja spontaanselt, aga teised peavad harjutama ja nägema palju vaeva, et huumori tegemine tuleks sundimatult ja mõjuks loomulikult. Kuigi intervjuudes ei mainitud, et esimese asjana peaks jääma iseendaks,

et kui ei kasutagi oma koolitustel huumorit, siis pole vaja ka kasutama hakata. Hellman (2007) leiab, et kõigepealt peab inimene ise ära tundma selle, kas tema on inimene, kes kasutab huumorit või mitte. Näitena toob Hellman välja, et kui verbaalselt on huumorit raske kasutada, siis võib appi võtta interneti, kust leiab alati huvitavaid ja humoorikaid pilte. Samas jällegi leiavad Boerman-Cornell (1999) sarnaselt magistritöö uurimusele, et kõige parem on õppida huumori kasutamist oma kolleegidelt, sest käies koolitustel kaasas, saad juba näha millised huumori liigid ja võtted sobivad ning meeldivad kuulajatele, millised mitte.

Kokkuvõtteks leidsid ohutuskoolituse tegevate koolitajad, et huumori kasutamist on kõige parem õppida viibides selliste inimeste seltskonnas, kes huumorit kasutavad ja kelle humor on vastuvõetav ning kolleegidelt. Intervjueeritavad leidsid, et inimesel on humorimeel kaasasündinud oskus ning seda juurde õppida ei ole võimalik.

3.7 Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Antud magistritöö piiranguks võib pidada seda, et uurimus on kvalitatiivne ja tehtud väga spetsiifilises valdkonnas ja seega, ei ole uurimuse tulemused üldistatavad ning annavad ülevaate vaid uurimuses osalenud täiskasvanute ohutuskoolitust tegevate koolitajate hinnangutest huumori kasutamisele oma koolitustes.

Uurimuse suurema usaldusväärsuse saavutamiseks oleks võinud autor saata transkribeeritud tekstid intervjueeritavatele, kes oleks vajadusel saanud oma intervjuud täiendada või kommenteerida.

Töö praktilise väärtusena laiemalt võib välja tuua uurimuse tulemuste arvessevõtmist ohutusteamade koolitajate täiendkoolituste korraldamisel ning töö tulemusi lugedes saavad koolitajad arutleda huumori kasutamise vajalikkuse üle täiskasvanute ohutusteamalistel koolitustel. Lisaks saavad antud asutuse spetsialistid lugeda huumori liikidest ning huumori kasutamise eesmärkidest, võtetest ja ohtudest ohutusteamalistel koolitustel. Samuti saab antud magistritöö tulemusi kasutada järgnevates huumori ja koolitamisega seotud uurimustes.

Magistritöö teise praktilise väärtusena näeb autor, et magistritöö põhjal suureneb ohutuskoolituse tegevate koolitajatel teadlikkus, et huumori kasutamine on keeruline aga samas vajalik ning kasulik. Üheks võimaluseks oleks koostada kogumik erinevatest huumoriga seotud võtetest, mida saab näiteks tööle tulev spetsialist oma koolitustel abimaterjalina kasutada.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimustöö eesmärk oli välja selgitada huumori kasutamine ning sellesse suhtumine täiskasvanute ohutusteemalisi koolitusi läbiviivate koolitajate hinnangud ning eesmärgist tulenevalt on uurimisküsimusi kolm:

1. Kuidas suhtuvad koolitajad huumori kasutamisse ohutusteemalistel koolitustel.
2. Kuidas kirjeldavad koolitajad huumori kasutamist ohutusteemalistel koolitustel.
3. Kuidas kirjeldavad koolitajad huumori kasutamise eesmärke, võtteid ja riske ohutusteemalistel koolitustel.

Magistritöö teoreetilises osas käsitletakse täiskasvanute koolitajate pädevusi ja isiksuse omadusi, antakse ülevaade huumori definitsioonist, kasutamise eesmärkidest ning negatiivsetest ja positiivsetest aspektidest lähtuvalt täiskasvanukoolitusest. Töö empiirilises osas analüüsitakse uurimuse tulemusi, mis on saadud intervjuudest ohutuskoolitusi tegevate koolitajatega.

Magistritöötöö tehti kvalitatiivse uurimusena, mille empiirilises osas intervjueriti kahteteist täiskasvanute ohutuskoolitusi tegevast spetsialisti asutusest X ning kellelt koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuude kaudu. Kvalitatiivse uurimuse andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Käesoleva töö uurimuses osalenud koolitajate arvates peab see inimene, kes koolitab täiskasvanud inimesi olema julge, viisakas, leidlik ning eelkõige väga hea suhtleja. Inimene, kes koolitab täiskasvanuid peab olema väga laia silmaringiga ja lisaks oma teemale, mida läbitakse koolitusel, peaks teadma ka üldisi päevakajalisi teemasid. Kuid kõige olulisem on koolitaja oskus oma teemat edasi anda, nii et koolitatavad ka kuulaks.

Nagu ei suuda huumorit defineerida uurijad, ei suutnud ka ohutusteemade koolitamisega tegelevad koolitajad defineerida huumorit. Leiti, et huumor on midagi, mis paneb naerma ning intervjueritavad olid kõik seda meelt, et ohutuskoolitusi tehes saab ja tulebki huumorit kasutada, aga tuleb vaadata, et tehtav huumor oleks heatahtlik ja mitte kedagi solvav.

Huumori kasutamise eesmärgid ohutusteemalistel koolitustel jagunesid nelja suuremase kategooriasse: huumor ja auditoorium, huumor ja tähelepanu, huumor ja teadmiste omandamine ning huumor ja kontakti loomine.

Ohutuskoolitusi tegevad koolitajad töid välja, et nemad kasutavad oma koolitustel peamiste huumori võtetena humoorikaid näiteid elust enesest ning lisaks kasutavad humoorikaid pilte, videoid ning jutukesi. Uurimusest selgus, et koolitajad ei kasuta oma koolitustel anekdoote.

Peamiste riskidena huumori kasutamise juures ohutusteemalistel koolitustel nägid koolitajad huumori liigset kasutamist, millega võib lektor kaotada oma usaldusväarsuse ning koolituse eesmärk võib jääda täitmata.

Kokkuvõtteks saab öelda, et koolitajad pidasid huumori kasutamist ohutuskoolitustel äärmiselt vajalikuks. Aga tähele tuleb panna, et huumor olek tehtud õigel ajal õiges kohas ja et sellega ei solvataks kedagi.

Summary

THE USAGE OF HUMOUR IN THE SAFETY TRAININGS ON THE BASIS OF THE EDUCATORS' EVALUATIONS

The aim of this research was (a) to find out the usage of humour and (b) the attitude towards it among the adult educators who give trainings on safety. According to the aim there are three reasearch questions:

1. What is the attitude of safety educators towards humour?
2. How do the educators describe the usage of humour in safety trainings?
3. How do the educators describe the aims, methods, and risks of humour sage in safety trainings?

In the theoretical part of the Master's thesis are dealt with the competences and personal characteristics of adult educators, is given the definition of humour, the aims of the usage, and negative and positive aspects according to the adult education.

The Master's thesis is a qualitative research where in the empirical part 12 specialists of safety training educators from organization X were interviewed with non-structured interviews. To analyse the qualitative research data a qualitative content analysis was used. Specialists who were interviewed thought that the person who educates the adults has to be courageous, polite, skillful, and first of all, a very good communicator.

A person who educates adults has to have an open mind and in addition to the topic they should know general topical issues. The most important skill for the educator is the skill to teach the topic so that the learners also listen to it.

As the researchers cannot define the humour, neither could the specialists who give safety trainings. They found that humour is something that makes you laugh and all the educators thought that humour must be used when doing the safety trainings.

The aims of humour usage in safety trainings were divided into four categories: humour and audience, humour and attention, humour and studying, and humour and making a contact.

The educators brought up that they mostly use humorous examples of life and humorous pictures, videos, and stories as the main methods of humour. The research revealed that the educators do not use jokes in their trainings.

The main risk that the educators saw was the overuse of humour that by using it the educators could lose their reliability and the aim of the training might not be achieved. In conclusion, it can be said that the educators find the usage of humour extremely necessary. But you must be careful and pay attention that the humour is used in the right place at the right time and nobody gets insulted.

Keywords: humour, adult education, the aims of humour usage

Tänuõnad

Täna kõiki minu uurimuses osalenud spetsialiste uurimusse pühendatud aja, jagatud kogemuste ja teadmiste eest. Täna oma kursusekaaslasid Reeta, Maritit, Keiti ja Eretit, kes on olnud mulle väga suureks toeks kogu uurimisprotsessi vältel. Täna oma ema Kerstit, kes luges minu tööd kriitilise pilguga ning täna Gerlit, kes tegi minu tööle keeleteoimetust.

Suurimad tänud lähevad minu abikaasale, ilma kelleleta ei oleks võimalik olnud pühenduda oma magistr töö kirjutamisele ja erilised tänud tütardele kannatlikkuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

(allkiri)

Kasutatud kirjandus

- Aboudan, R. (2009) Laugh and Learn: Humor and Learning a Second Language. *International Journal of Arts and Sciences*, 3(3), 90-99.
- Anton, M. (2012). Lasteaiaõpetajate ja lastevanemate tõlgendused lasteaiaõpetajate tööst. Külastatud aadressil <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/25982/Anton.pdf?sequence=1>.
- Azizinezhad, M., Hashemi, M. (2011). Humor: A pedagogical Tool for Language Learners. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 2093-2098. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/science/article/pii/S1877042811022324>
- Baid, H., Lambert, N. (2010). Enjoyable learning: the role of humour, games, and fun activities in nursing and midwifery education. *Nurse Education Today*, 30, 548-552.
- Barney, D., Christenson, R. (2013). Using Humor in Physical education. *Strategies: A Journal for Physical and Sport Educators*, 26(2), 19-22.
- Bergen, D. (2008). Humor. *Cognition in Infancy and Early Childhood* (pp. 96-106). Oxford: Academic Press.
- Boerman-Cornell, W. (1999). Humor your Students! *English Journal*, 88 (3), 66-69.
- Bryant, J., Comisky, P., Zillmann, D. (1979). Teachers` humor in the collage classroom. *Communication Education*, 28 (2), 110-118.
- Bullough, V. R. (2012). Cultures of (Un)happiness: teaching, schooling, and light and dark Huumor. *Teachers and Teaching: theory and practice*. 18(3), 281-295.
- Chabeli, M. (2008). Humor: A pedagogical tool to prolearning. *Curationis*, 31(3),51-59.
- Chatziefstathiou, E., Phillips, N. (2010). From Pedagogy to Adult Training: A Comparative Research on the Roles of the Educator-School Teacher and the Adult Trainer. *Review of Eitropean Studies*, 3(1), 101-109.
- Chauvet. S., Hofmeyer. A. (2007). Humor as a facilitative stle in probleem-based learning environments for nursing students. *Nurse Education Today*, 27, 286-292.
- Cooper, C. (2008). Elucidating the bonds of workplace humor: A relational process model. *Human Relations* 61(8), 1087-1115.
- Cooper, S., Dickinson, D. (2013). Just jokes! Icebreakers, innuendo, teasing and talking: The role of humour in HIV/AIDS peer education among university students. *African Journal of AIDS Research*, 12(4), 229-238. Retrieved from <http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/pdf/10.2989/16085906.2013.871568>.

- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory Into Practice*, 39(3), 124–130.
- Daines, J., Daines, C., Graham, B. (1992). *Adult Learning, Adult Teaching*. UK: Welsh Academic Press.
- Deiter, R. (2000). The Use of Humor as a Teaching Tool in the College Classroom. *NACTA Journal*, 6, 20-28.
- Delaney, J., Johnson, A., Johnson, T., Treslan, D. (2010). *Students' Perceptions of Effective Teaching in Higher education. 26th Annual Conference on Distance Teaching & Learning*. ST. John's, NL: Distance Education and Learning Technologies.
Retrieved from
http://www.uwex.edu/disted/conference/Resource_library/handouts/28251_10H.pdf.
- Diekman, T. S., Stewart, A. T., Teh, S. L., Ballesteros, F. M. (2010). A Qualitative Evaluation of Fire Safety Education Programs for Older Adults. *Health promotion Practice* 11(2), 216-225.
- Eesti keele seletav sõnaraamat (2009)* Tallinn: Eesti keele Instituut
- Eesti keele sõnaraamat (1999)* Tallinn: Eesti keele Instituut.
- Elliot, L. M. (2013). Finding the Fun in Daily Occupation: An Investigation of Humor. *Occupational Therapy in Mental Health*, 29 (3), 201-214.
- Etti, A. (2010). *Kuidas teha manitsev sõnum teismelistele vastuvõetavaks? Sotsiaalreklaamide vastuvõtt ja seda mõjutavad tegurid 15-16 aastaste kooliõpilaste seas*. Tartu ülikool
- Feagai, E. H. (2011). Let Humor Lead Your nursing Practice. *Nurse Leader*, 8, 44-46.
- Fisher, M. S. (1997). „The Effect of Humor on Learning in a Planetarium“. *Science Education*, 81(6), 703-713.
- Fookusgrupiuring tuleohutusest. Kvalitatiivuuringu aruanne.*(2013). Tallinn: Saar Poll OÜ
- Galbraith, W. M. (2004) *Adult Learning Methods: A Guide for Effective Instruction*. Florida: Krieger Publishing Company.
- Garner, R. L. (2006). Humor in Pedagogy. How ha-ha can lead to aha! *Heldref Publications*, 1, 177-179.
- Grbich, C. (2013). *Qualitative Data Analysis: An Introduction*. (pp. 189-190) London: SAGE Publications Ltd.
- Gorham, J. (1985). Differences between teaching adults and pre-adults: a closer look. *Adult Education Quarterly* 35(4), 194-209.
- Gorham, J., Christophel, M. D. (1990). The relationship of teachers` use of humor in the

- classroom to immediacy and student learning. *Communication Education* 39, 46-62.
- Goldsmith, D. (2001). Communication Humor and Personality: Student's attitudes to online Learning. *Academic Quarterly Exchange*. Retrieved From <http://www.ctdlc.org/evaluation/humorpaper.pdf>.
- Gullickson, R. B. (2011). Taking Laughter Seriously. *Strategic Finance* 4, 9-10.
- Hativa, N. (2001). *Teaching for Effective learning in Higher Education*. Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Hellman, V. S. (2007). Humor in the Classroom: Students' Seven Simple Steps to Success. *Collage Teaching*, 55(1), 37-38.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Huss, A. J. (2008). Getting Serious About Humor: Attitudes of Secondary Teachers Toward the Use of Humor as a Teaching Strategy. *Journal of Ethnographic & Qualitative Research*, Vol.3, 28- 36.
- Ivy, L. (2013). Using Humor in the Classroom. *The Journal of Adventist Education*, 10, 54-57.
- James, D. (2004). A Need for Humor in Online Courses. *College Teaching*, 52(3), 93-94.
- Kher, N., Molstad, S., Donahue, R. (1999). Using Humor In the Collage Classroom to Enhance Teaching Effectiveness in „Dread Courses“. *College Student Journal*, 33(3).
- Kidron, A. (2004). *Suhtlemine. Inimsuhted ja suhtlemispsühholoogia*. Tallinn: Mondo.
- Knowles, S. M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. Revised and Updated*. Cambridge: The Adult Education Company.
- Koehler, L. S., Mulloy, E. M., Tredy, D. (1992). *Teachers, Tools & Techniques. A handbook for Adult Basic Education and GED Instruction*. Illinois: Department of Education
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrukk.
- Laineste, L. (2003). Suunad huumori uurimises. *Keel ja Kirjandus*, 11, 793-804.
- Laineste, L. (2010). Äpardunud huumor internetikommentaaries. *Keel ja Kirjandus*, 8-9, 655-670.
- Lehtsaar, T. (2010). *Õppejõudude sotsiaalsed ja kommunikatiivsed oskused*. Tartu: Sihtasutus Archimedes.
- Lei S, Cohen J, Russler K. (2010) Humor on learning in the college classroom: evaluating benefits and drawbacks from instructors' perspectives. *Journal of Instructional Psychology* 37(4), 326–331.
- Liakopoulou, M. (2011). The Professional Competence of Teachers: Which qualities, attitudes,

- skills and knowledge contribute to a teacher's effectiveness? *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(21), 66-78.
- London, F. (2010). *Crossing That Thin Line: Dealing with the Risks of Humor*. Retrieved From http://c.ymcdn.com/sites/www.aachonline.org/resource/resmgr/forum_2010/humor_risks_london_2010.pdf.
- Lovorn, G. M. (2008). Humor in the Home and in the Classroom: The Benefits of Laughing while we Learn. *Journal of education and Human Development*, 2(1).
- Lynch, O. H. (2002). Humorous Communication: Finding a Place for Humor in Communication Research. *Communication Theory*, 12(4), 423- 445.
- Malikow, M. (2006). Effective Teacher Study. *National forum of teacher education journal*, 16(3), 1-9.
- Martin, A. R. (1993). Sense of Humor. University of Western Ontario.
Retrieved from <http://humoursummerschool.org/01/articlesNhandouts/PosPsych.pdf>
- Martin, A. R. (2007). *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*. Burlington: Elsevier Academic Press.
- Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1, 2.
Retrieved from <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385>
- Miller, P. (1987). Ten Characteristics of a Good Teacher. *English Teaching Forum*, 25(1), 36-38.
- Minchew, S.S. (2001). Teaching English with Humor and Fun. *American Secondary Educaton*, 30 (1), 58-70.
- Minchew, S.S., Hopper, F. P. (2008). Techniques for Using Humor and Fun in the Language Arts Classroom. *Clearing House*, 81(5), 232-236.
- Narula, R., Chaudhary, V., Narula, K., Narayan, R. (2011). Depression, Anxiety and Stress Reduction in Medical Education: Humor as an Intervention. *Online Journal of Health and Allied Sciences*, 10(1),1-3. Retrieved from <http://cogprints.org/7792/>.
- Phyllis, G. (1999). *Knowledge through Humor: An Original Approach for Teaching Developmental Readers*. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=ED434328>.
- Phipps, T. A. S., Prieto, C. L., Ndinguri, N. E. (2013). Teaching an old dog new tricks: investigating and self efficacy influence intentions to learn and learning among participants in adult education. *Academy of Educational Leadership Journal* 17(1),

13-25.

- Pirts, M. (2013). Huumori kasutamine klassiruumis kahe tavakooli ja ühe erikooli õpilase näitel. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/31661/pirts_marten.pdf?sequence=1
- Pohlak, K. (2011). *Huumor kui abivahend täiskasvanute koolitustel*. Publitseerimata magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Romero, J. E., & Cruthirds, W. K. (2006). The Use of Humor in the Workplace. *Academy of Management Perspectives*, 5, 58-69.
- Roosalu, T. (2010). *Kolmekesi elukestvas õppes*. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium
- Powell, J. P., Andresen, L. W. (2006). Humour in teaching in higher education. *Studies in Higher Education*, 10, 79-90.
- Poirier, I. T., Wilhelm, M. (2014). Use of Humor to Enhance Learning: Bull's Eye or Off the Mark. *American Journal of Pharmaceutical Education*., 78(2), 27
- Punyanunt, M. N. (1997). The effects of humor on perceptions of compliance-gaining in the classroom. Publitseerimata magistritöö. Texas Tech University
- Purtilo, B.R, Haddad, M. A., Haddad, A., Doherty, R. (2013). Respectful Communication in an Information Age. *Health Professional and Patient Interaction* (pp.159-186). Missouri: Elsevier Saunders
- Puul, M. (2013). *Muukeelne laps eesti õppekeeleka kooli I. Klassis. Klassiõpetajate ja lastevanemate arvamus*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Scheerer, M. (2010). Fire prevention and education; the best things we do! *Minnesota Fire Chief*, 50 (10), 4.
- Seidman, A., Brown, C. S. (2013). College classroom humor: even the pundits can benefit. *Education*, 133(3), 393-395.
- Strong, T. (2013). The Culture of Humour in the Classroom: The Good, the Bad, and the Other. *Canadian Music Educator / Musicien Educateur au Canada*, 54 (4), 31-33.
- Struthers, J. (1994). An exploration into the role of humour in the nursing student-nurse teacher relationship. *Journal of Advanced Nursing*, 19, 486-491.
- Suzuki, H., Heath, L. (2014). Impacts of humor and relevance on the remembering of lecture details, *Humor*, 27(1), 87-101.
- Zabalbeascoa, P. (2005). Humor and translation - an interdiscipline. *Humor*, 18 (2), 185-207.
Retrieved from

http://www.academia.edu/3239448/Humor_and_Translation_an_Interdiscipline?login=&email_was_taken=true

- Ziegler, B. J. (1998). Use of Humor in medial teaching. *Medical Teacher*, 20(4), 341-348
- Ziv, A. (1987). The Effect of Humor on Agression Catharis in the Classroom. *The Journal of Psychology*, 121(4), 359-364.
- Ziv, A. (1988). Teaching and learning with humor: Experiment and replication. *Journal of Experimental Education*, 57, 5–15.
- Tisdell, J. E., Taylor, W. E., Forte, S. K. (2013). Community-Based Financial Literacy Education in a Cultural Context: A study of Teacher Beliefs and Pedagogical Practice. *Adult Education Quarterly*, 63 (4), 338-356.
- Torok, E. S., McMorris, F. R., Lin, W-C. (2004). Is Humor an Appreciated Teaching Tool. *Collage teaching*, 52(1), 14-20.
- Tracy, J. S., Myers, K. K., Scott, W., C. (2006). Cracking Jokes and Crafting Selves: Sensemaking and Identity Management Among Human Service Workers. *Communication Monographs*, 73 (3), 283-308.
- Täiskasvanute koolitaja kutsestandard* (2011). Külastatud aadressil <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10412134/pdf/taiskasvanute-koolitaja-tase-5.4.et.pdf>.
- Walls, T. R., Nardi, H. A., Minden von, M. A., Hoffman, N. (2002). The Characteristics of Effective and Ineffective Teachers. *Teacher Education Quarterly*, 39-48.
- Wanzer, B. M., Frymier, B. A., Wojtaszczyk, M. A., Smith, T. (2006). Appropriate and Inappropriate Uses of Humor by Teachers. *Communication Education*, 55(2), 178-196.
- Weaver, L. R., Cotrell, W. H. (1987). Ten specific techniques for developing humor in the classroom. *Education*, 108, 167-179.
- Whisonant, D. R. (1998). The Effects of Humor on Cognitive Learning in a Computer-Based Environment. Retrieved from <http://scholar.lib.vt.edu/theses/public/etd-71798-173628/materials/Whisonant.pdf>
- Wiesman, J. (2012). Student Motivation and the Alignment of Teacher Beliefs. *The Clearing House*, 85, 102-108.
- Woods, P. (2006). *Qualitative research*. University of Plymouth: Faculty of Education

LISA 1

Sissejuhatus

1. Kui kaua olete koolitustega tegelema?
2. Kuidas oma koolitus üles ehitada?
3. Mida pead koolitustehes oluliseks?
4. Milline see inimene peaks olema, kes koolitab täiskasvanud inimesi?
5. Millised omadused, oskused on Sinul olemas? Mida peab juurde õppima?
6. Millise valdkonna koolitustehes olete enne siia asutusse tööle asumist teinud?
7. Kuidas Te defineeriksite huumorit?
8. Mida arvate huumori kasutamisest õppetöös?

Põhiküsimused

1. Kirjeldage, kas Te kasutate oma koolitustel huumorit?
2. Kas te kasutate seda teadlikult?
3. Kas Te mõtlete enne koolitust valmis, millist huumorit kasutada ja kuidas?
4. Kirjeldage millist laadi huumorit Te kasutate oma koolitustel?
5. Kirjeldage, millisel eesmärgil Te huumorit kasutate?
6. Kas Teil on kunagi juhtunud, et nali ebaõnnestub? Kuidas Te sellest aru saate?
7. Milliseid riske toob endaga kaasa huumori kasutamine koolitustel?
8. Kirjeldage, mis siis juhtub auditooriumis kui huumor õnnestub?
9. Millest te järeldate, et Teie poolt kasutaud huumor on olnud asjakohane?
10. Kirjeldage, mida annab Teile kui koolitajale huumori kasutamine?
11. Kuidas teie hinnangul mõjutab huumori kasutamine suhtumist lektorisse ja või ainesse?
12. Kuidas reageerivad õpilased teie hinnangul huumori kasutamisele?
13. Kas tule- ja veeohutusteemasid õpetades saab huumorit kasutada? Too näiteid millistes olukordades?
14. Kas teie arvates on vajalik kasutada nalju koolitustel? Mida see annab õpilastele/kuulajatele?
15. Milliseid nalju soovitate kasutada ja millistes olukordades?
16. Kuidas kirjeldaksite päästjate huumorit? Mille poolest see erineb?
17. Ametivorm ja huumor? Kas takistab või ei?
18. Mida tahaksite veel antud teema kohta öelda?